



erfgoed brabant

JAARVERSLAG 2017



erfgoed brabant



Inhoudsopgave

1. Aanbieding	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Statutaire doelstelling	3
1.3 Inschrijving Kamer van Koophandel	3
1.4 Code Governance Cultuur en organisatiemodel	4
2. Bestuursverslag	5
2.1 Beleidskader, taken en opdracht	5
2.2 Algemene beschouwingen	6
2.3 Platform	9
2.4 Academie	13
2.5 Netwerk	19
2.6 Bedrijfsvoering	27
3. Verslag Raad van Toezicht	33
4. Financieel verslag	34
4.1 Algemene gegevens	34
4.2 Balans per 31 december 2017	35
4.3 Staat van baten en lasten over 2017	37
4.4 Toelichting op de jaarrekening	38
4.5 Toelichting op de balans per 31 december 2017	40
4.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2017	47
4.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen	55
4.8 Werknemers	56
4.9 Wet Normering Topinkomens	57
5. Vaststelling en goedkeuring	58
6. Controleverklaring accountant	59



1. Aanbieding

1.1 Inleiding

‘Goud van Brabant’: zo luidt de titel van het werkplan 2017 van Erfgoed Brabant. Met dat goud bedoelen we het erfgoed dat we koesteren en de prachtige verhalen van de mensen van toen die in deze objecten liggen opgeslagen, maar ook het gewaardeerde werk van de mensen van nu die zich bekommeren om dat erfgoed. Erfgoed gaat over voorwerpen en verhalen van vroeger die aan mensen van nu en nieuwe generaties inspiratie kunnen bieden. En daarmee raken we de kern van het bestaan van Erfgoed Brabant: zorg voor spullen, verhalen en mensen.

Voor u ligt het Jaarverslag 2017 van de Stichting Erfgoed Brabant te 's-Hertogenbosch. Naast een jaarverslag van het Bestuur en de Raad van Toezicht bevat deze ook de jaarrekening, die bestaat uit een balans per 31 december 2017 en een staat van baten en lasten over de periode lopende van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017, beide voorzien van toelichtingen.

1.2 Statutaire doelstelling

De stichting heeft ten doel: het verankeren van erfgoed als vaste en voedende waarde in de samenleving in met name Noord-Brabant door het bevorderen van erfgoedbewustzijn, het ondersteunen van erfgoedwerkers en het verbinden van erfgoednetwerken. De stichting beoogt haar doel onder meer te bereiken door:

- a. Het ondersteunen en professionaliseren van eerstelijns erfgoedinstellingen
- b. Het bevorderen van publieksparticipatie
- c. Het bevorderen van erfgoedzorg
- d. Het bevorderen en verzorgen van erfgoededucatie
- e. Het verzorgen van deskundigheidsbevordering en (bij)scholing
- f. Het bieden van faciliteiten
- g. Het stimuleren van structurele (beleids)aanpakken in erfgoedzorg door overheden
- h. Het bevorderen en tot stand brengen van samenwerking met en tussen erfgoedinstellingen
- i. Beleidsadvisering aan overheden
- j. Het bevorderen en tot stand brengen van samenwerking met en tussen onderwijsinstellingen
- k. Het bevorderen en tot stand brengen van samenwerking met en tussen onderzoeksinstellingen
- l. De instelling en instandhouding van leerstoelen, alsmede het houden van toezicht op positie en functioneren van de betreffende leerstoelen
- m. Het verrichten van al het overige dat tot verwezenlijking van het doel van de stichting leidt.

1.3 Inschrijving Kamer van Koophandel

Erfgoed Brabant is ingeschreven in de Kamer van Koophandel te Eindhoven onder nummer 41083283.



1.4 Governance Code Cultuur en organisatiemodel

Erfgoed Brabant volgt sinds 2016 de Governance Code Cultuur. In dat jaar is ook een keuze gemaakt voor het Raad van Toezicht-model. De Raad van Toezicht bestond in 2017 uit vijf leden; het Bestuur uit één persoon, die tevens directeur is. Voor inhoudelijke voeding en inspiratie overlegt de directeur tweemaal per jaar met de inhoudelijke adviesraad.



2. Bestuursverslag

2.1 Beleidskader, taken en opdracht

Erfgoed Brabant is het kennis- en expertisecentrum voor erfgoed in Noord-Brabant. Erfgoed Brabant ondersteunt en verbindt het erfgoedveld, het onderwijs, maatschappelijke partners en beleidsmakers in het verkennen, behouden en doorgeven van het veelzijdige verhaal van Brabant. Samen zorgen we ervoor dat erfgoed een inspirerende en vaste waarde blijft in de Brabantse samenleving van nu en straks.

Binnen de provinciale basisinfrastructuur erfgoed neemt Erfgoed Brabant als uitvoeringsorganisatie een prominente plek in. De kaders voor de activiteiten die we in 2017 hebben ondernomen zijn het bestuursakkoord 'Brabant in Beweging 2015-2019' en het beleidskader Erfgoed 2016-2020, getiteld 'De (verbeeldings)kracht van erfgoed'.

Binnen het beleidskader zijn de taken van Erfgoed Brabant:

- Het bevorderen van erfgoedbewustzijn onder een groot publiek
- Het ondersteunen van erfgoedinstellingen en erfgoedwerkers bij het beheer van hun erfgoed
- Het verbinden in netwerken

De inhoudelijke opdracht voor 2017 bestaat uit vier onderdelen:

- Basisstructuur ondersteunen en verbinden
Effect: Dat de erfgoedsector krachtig en efficiënt genoeg functioneert om een bijdrage te leveren aan een aantrekkelijk cultureel klimaat in Brabant. Zodat mensen in Brabant, jong en oud, kennis kunnen maken met erfgoed, hen te binden aan en boeien voor erfgoed.
Resultaat: De basis (lokale erfgoedinstellingen, vrijwilligers en ondernemers) functioneert met kracht, kwaliteit, professionaliteit, voor een groter publiek en meer in samenhang.
- Samenwerking collecties en musea
Effect: Erfgoed wordt duurzaam behouden en benut
Resultaat: De erfgoedcollecties in Noord-Brabant worden behouden, beheerd en ontsloten
- Kennis ontwikkelen en overdragen
Effect: Dat de erfgoedsector krachtig en efficiënt genoeg functioneert om een bijdrage te kunnen leveren aan een aantrekkelijk cultureel klimaat in Brabant. Zodat mensen in Brabant, jong en oud, kennis kunnen maken met erfgoed, hen te binden aan en boeien voor erfgoed.
Resultaat: (Wetenschappelijke) kennis over behoud, herontwikkeling en beleving van erfgoed wordt in samenhang ontwikkeld en ontsloten aan professionals, vrijwilligers en burgers.
- Verhalen van Brabant
Effect: De (verbeeldings)kracht van erfgoed wordt beter benut.
Resultaat: Erfgoed levert een belangrijk deel van de verbeeldingskracht in vier verhalen van Brabant en heeft meerwaarde voor opgaves als economie, natuur en leefbaarheid.

Deze vier onderdelen van de provinciale opdracht hebben wij verwerkt in onze programmaliijnen Platform, Academie en Netwerk. De activiteiten en resultaten binnen deze lijnen in 2017 worden in de paragrafen 2.3 tot en met 2.6 behandeld. Paragraaf 2.2 geeft voorafgaand een algemene analyse.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



2.2 Algemene beschouwingen

Verbonden pijlers

Het meerjarenplan 'Goud van Brabant' is gebaseerd op de taken die we in opdracht van de provincie uitvoeren. In dat plan staan de drie inhoudelijke pijlers van het beleid van Erfgoed Brabant centraal:

<i>Instrument</i>	<i>Doelgroep</i>	<i>Werkwijze</i>
Platform	Publiek	Informereren en inspireren
Academie	Participanten	Onderwijzen en ondersteunen
Netwerk	Partners	Verbinden en samenwerken

Het jaar 2017 was het eerste jaar van de uitvoering van het meerjarenplan. We zijn hierbij uitgegaan van de overtuiging dat, hoewel onderscheiden voor een zo optimaal mogelijke informatievoorziening, de doelgroepen een nauwe samenhang met elkaar vertonen. Immers, passief geïnteresseerde Brabanders kunnen actieve participanten worden, partners zorgen samen voor het aanbieden van inhoudelijke content op het platform of cursusaanbod van de Academie kan ook interessant zijn voor partnerinstellingen. De bijbehorende instrumenten zijn dan ook niet los van elkaar te zien. Het zijn verbonden pijlers.

Digitaal centraal

Voortschrijdende en vergaande digitalisering kan deze samenhang bevorderen. Werkenderwijs hebben we in 2017 geleerd dat we er niet goed aan doen om in te zetten op één centrale digitale plek met als afzender Erfgoed Brabant. Immers, niet de wens om de eigen organisatie beter zichtbaar te maken moet centraal staan, maar de behoeften van (potentiële) gebruikers. Dit heeft geleid tot het idee om verschillende digitale diensten te ontwikkelen, waarbij de onderlinge verbindingen bijdragen aan de integratie, focus en effectiviteit van de activiteiten en doelen van Erfgoed Brabant. Juist op de kruispunten en snijvlakken zit de kracht en toegevoegde waarde van onze organisatie. We richtten in 2017 Brabants Erfgoed in als de digitale plek waar het publiek vanaf 2018 allerhande erfgoedcontent (collecties en verhalen) kan vinden. Richtinggevend hierbij zijn de vier provinciale verhaallijnen. Ook zijn we gestart met de voorbereiding van de bouw van een nieuwe website voor de ondersteuning van de vele erfgoedwerkers in Brabant: www.erfgoedbrabantacademie.nl. Tot slot is in 2017 het besluit genomen dat de corporate website van Erfgoed Brabant geactualiseerd wordt.

Focus

Het werken met drie inhoudelijke, onderling verbonden pijlers heeft ook een sterkere focus gelegd op het geheel aan werkzaamheden en de personele organisatie die al het werk uitvoert. Want in de afgelopen jaren hebben we gemerkt dat we heel veel doen en dat we iedere afzonderlijke activiteit ook goed uitvoeren. Het is echter ook de vraag of we ook altijd de goede dingen doen. Zaken die passen bij onze doelstellingen, zaken die bij het beleid horen. Door de gekozen focus zijn we in 2017 beter in staat gebleken om keuzes te maken en niet altijd in de waan van de dag te opereren. Daarbij hoort zo nu en dan ook nee zeggen. Dat alles draagt hopelijk bij aan een sterker profiel voor onze organisatie. En zo kunnen we beter aan verwachtingenmanagement bij onze klanten doen. En lopen we minder het risico door vragen overspoeld te worden waarop we geen antwoord kunnen geven. We hebben de indruk dat er in 2017 dan ook minder losse, incidentele vragen aan onze organisatie zijn gesteld.





Financiële zekerheid

De rust aan het provinciale bestuurlijke en politieke front, waarover we vorig jaar reppen, heeft in 2017 ook zijn weerslag gekregen in de financiering. Voor de jaren 2017, 2018 en 2019 weten we precies waar we wat de provinciale basis- en programmatische subsidie aan toe zijn. Hoewel we de jaarlijkse prijsindex moeten missen in deze jaren, geeft dat zekerheid over het uit te voeren beleid. Dat betekent echter niet dat we in 2017 alleen maar met de uitvoering bezig zijn geweest. Integendeel, het verkiezingsjaar 2019 komt eraan en dan is het zaak om opnieuw meerjarig van de provinciale subsidie verzekerd te zijn. Daartoe zijn we in 2017 gestart met een aantal initiatieven, zoals het idee om gezamenlijk vanuit het erfgoedveld met een nieuw manifest te komen. Deze initiatieven zullen in 2018 worden voortgezet en geïntensiveerd.

Ornament wordt fundament

Wat ook opviel in 2017 was dat erfgoed meer en meer door andere partijen en sectoren wordt gezien als een serieuze factor, bijvoorbeeld door de Brabantse Stijlprijs. Erfgoed is niet langer een leuke hobby of ornament, maar een inspirerend fundament onder eigentijdse problematiek en toekomstige vragen. Hierbij krijgt erfgoed een steviger positie en daar heeft Erfgoed Brabant als intermediair ook baat bij. Zaak is deze positie vast te houden en uit te breiden. Dat kunnen we alleen maar doen als partijen meer gaan samenwerken. En dat gebeurt ook steeds meer. Er is duidelijk meer bereidheid dan voorheen om als partners de handen ineen te slaan. In 2017 hebben we dan ook ingezet op het in het leven roepen van de Erfgoed Alliantie Brabant. Bij dit alles mogen we niet vervreemden van onze traditionele doelgroepen, maar hen zoveel mogelijk meenemen in nieuwe ontwikkelingen. Ook moet de inhoud van erfgoed altijd als basis centraal blijven staan. De sector mag zich niet ontwikkelen als een soort van 'blokkendoos der historie', waaruit anderen naar believen kunnen putten om hun verhalen mee te larderen.

Frisse energie

Die nieuwe ontwikkelingen worden mede gedragen door de vele jongere erfgoedwerkers die op de arbeidsmarkt verschijnen. Het gaat vaak om theoretisch en inhoudelijk goed onderlegde en zeer gemotiveerde personen, die helaas niet meteen een (betaalde) baan in hun eigen sector kunnen vinden. Erfgoed Brabant biedt ze die kans. Door het nieuwe bestuursmodel zijn we in staat geweest sneller en flexibeler en daardoor slagvaardiger personeel in te zetten. We deden dat in 2017 met de Erfgoedtalenten en de invulling van vaste en tijdelijke fte door jongeren. Hun inbreng heeft gezorgd voor een influx aan frisse ideeën en dynamische werkkraft. Tegelijk moeten we ervoor waken dat er een goede balans blijft tussen jonge mensen met weinig ervaring en senior medewerkers met overzicht en een flinke inhoudelijke bagage. Open overdracht van kennis tussen beide groepen is voorwaardelijk voor deze balans. Opmerkelijk in dit verband is ook de grote toename van de vraag voor erfgoededucatie bij de opleiding voor toekomstige leerkrachten in het basisonderwijs, de PABO's. Onze zorg voor de verdere toekomst is hoe we de energievolle inzet van jongere werkers kunnen continueren.

Erfgoed is mensenwerk

Jong of oud, verschillende leeftijdscategorieën zijn met erfgoed bezig, als professional of als vrijwilliger. Zoals we in ons visiedocument 'Goud van Brabant' hebben geformuleerd, houdt erfgoed niet op bij een verzameling mooi objecten in een museum of een rijtje prachtig gerestaureerde huizen. De afgelopen jaren hebben we ons ook ingezet voor het ontsluiten van de *stories* die in deze *stones* liggen opgeslagen. In 2017 hebben we als extra accent binnen onze activiteiten de aandacht gelegd op de mensen van nu die actief betrokken zijn bij de instandhouding en overdracht van erfgoed. Zo

ABAB Accountants B.V.





produceerden we een serie korte videoportretten van erfgoedwerkers voor het nieuwe platform Brabants Erfgoed, organiseerden we een congres over de kracht van erfgoedgemeenschappen en bij de Nationale Archeologiedagen probeerden we de amateurarcheologen extra in het zonnetje te zetten. Dit deden we vanuit de overtuiging dat de werkelijke kracht in erfgoedzorg in de mensen van nu zit. Erfgoed is mensenwerk.

Zichtbaar

Door de enthousiaste inzet van onze medewerkers, door digitalisering, door ontmoetingen in het veld, door deelname in grootschalige projecten als Zuiderwaterlinie en Crossroads Brabant 40-45, en niet in de laatste plaats door eigen mediaproducties als 'Brabantse Helden' en de 'Kalender van Ooit' is Erfgoed Brabant in 2017 goed zichtbaar geweest. En dat wordt ook buiten de grenzen van de provincie opgemerkt: er wordt met een waardierend, soms jaloers oog gekeken naar wat wij in Brabant allemaal voor elkaar krijgen op het gebied van bijvoorbeeld digitalisering en educatie. Het is tijd om te gaan bezien hoe onze regio ervoor staat in Europees perspectief. Het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed 2018 biedt een ideale gelegenheid om dat te gaan onderzoeken. Erfgoed Brabant gaat internationaal!



2.3 Platform

Historische inhoud

Waar Erfgoed Brabant de afgelopen jaren het zwaartepunt van haar werkzaamheden heeft gelegd op het ondersteunen van actieve professionele en vrijwillige erfgoedwerkers, is er met de komst van de vier provinciale verhaallijnen Bevochten Brabant, Innovatief Brabant, Bestuurlijk Brabant en Religieus Brabant in 2017 ook weer aandacht gekomen voor het brede belangstellende publiek. Daarmee is de historische inhoud binnen ons takenpakket meer centraal komen te staan. Voor de presentatie van deze informatie hebben we in lijn met bovenstaande uitgangspunten van het meerjarenplan gekozen voor digitalisering. Digitaal erfgoed zorgt voor optimalisering van het publieksbereik.

Brabants Erfgoed

In 2017 is veel tijd gestoken in de ontwikkeling van het nieuwe platform Brabants Erfgoed. Dit platform wordt gefaciliteerd door Erfgoed Brabant, maar het is de bedoeling dat straks het hele erfgoedveld afzender is. Brabantse Erfgoed is de plek waar vanuit diverse bronnen, afkomstig van organisaties en personen, historische kennis gepresenteerd wordt. Vandaar dat we hebben gekozen voor een neutrale naam die recht doet aan deze gezamenlijkheid. Niet het Erfgoed Brabant Platform, zoals als werktitel verwoord in het werkplan 2017. Ook de vormgeving is bewust niet dezelfde als die van Erfgoed Brabant. Op Brabants Erfgoed vindt het publiek vanaf 2018 verschillende vormen van gedigitaliseerd erfgoed. Van objecten uit musea, archieven en heemkundekringen tot gecanoniseerde kapstokverhalen gebaseerd op de vier provinciale verhaallijnen, van nieuwe historische artikelen van onderzoekers tot meer persoonlijke getuigenissen en herinneringen van Brabanders, van regionaal tot lokaal, in tekst en vooral in beeld. Het geheel wordt eigentijds gepresenteerd, met veel media, audiovisuele toepassingen, tijdlijnen en kaarten. Het is de bedoeling dat de gebruiker grasduinend (exploratief, associatief en intuïtief) door de content zijn informatie en inspiratie vindt. Het bieden van goede linked (open) data is hierbij voorwaardelijk. Door het koppelen van allerhande informatie kunnen bovendien nieuwe inzichten over het verleden van Brabant worden opgedaan. De realisatie van het Brabants Erfgoed draagt bij aan het vergroten van het erfgoedbewustzijn bij een breed publiek en het versterken van de zichtbaarheid van de waarde van erfgoed in en voor de samenleving.

Fundamenten met Erfgoedtalenten

Voordat we het platform lanceren en gebruikers kunnen uitnodigen om Brabants Erfgoed met eigen verhalen en collecties te verrijken, is het nodig om zelf de fundamenten te leggen. Daartoe hebben we in 2017 de beschikbare verhalen uit eigen publicaties (bijvoorbeeld 'Erfgoed van de Brabanders' uit 2014) en audiovisuele producties (bijvoorbeeld 'Canon van Lammers' uit 2014) gedigitaliseerd en deze proberen te verbinden met de vele objecten die via de Brabant Cloud in digitale vorm te vinden zijn. Dit koppelen had echter meer voeten in de aarde dan voorzien. Zo vergde het omzetten van het bestaande verhaalmateriaal in publieksgerichte webteksten en het op juiste wijze digitaal taggen en koppelen hiervan aanzienlijk meer tijd. Om deze klus te klaren hebben we gebruikgemaakt van de inzet van jonge, pas afgestudeerde erfgoedprofessionals. Deze Erfgoedtalenten maakten vele meters en deden relevante werkervaring op, terwijl de kosten voor inhuur van deze extra handen en hoofden beperkt bleven.

Betrekken partners

Veel aandacht is ook besteed aan het informeren en betrekken van provinciale erfgoedpartners die we graag zouden zien participeren in Brabants Erfgoed. Deze gesprekken hebben ons geleerd dat er volop perspectieven voor het platform zijn en dat er behoefte is aan een centrale plek waar informatie

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



gedeeld kan worden, zonder afbreuk te doen aan de eigen digitale communicatiekanalen. Zo is met het Monumentenhuis Brabant afgesproken dat het een zo compleet mogelijke lijst van gemeentelijke monumenten met beschrijvingen en metadata aanlevert, zodat die op grafische wijze op Brabants Erfgoed gepresenteerd kan worden. Vele heemkundekringen, verenigd in Brabants Heem, doen al mee via de digitale ontsluiting van hun lokale collecties in de Brabant Cloud. Het aanleveren van verhalen is een volgende stap voor deze organisaties. Verder zal de Brabant Collectie de complete reeks historische studies die in het verleden onder regie van professor H.F.J.M. van den Eerenbeemt is verschenen in digitale vorm via Brabants Erfgoed gaan aanbieden. En ook de provincie zelf doet mee door alle rijke data over grote erfgoedcomplexen die nu op de provinciale website van de Erfgoedfabriek staat in het platform Brabants Erfgoed te incorporeren.

Promotie met moderne middelen

Met medewerkers van diezelfde provincie zijn in vruchtbare samenwerking plannen gesmeed om het nieuwe platform bekendheid te geven en het brede publiek te bereiken. Dat zal vanaf 2018 geschieden door de inzet van social media, een informatiecampagne in het erfgoedveld, het nieuwe televisieprogramma 'Goud van Brabant' waarin jong en creatief talent via rondsnuffelen in de rijke bronnen van Brabants Erfgoed de kans wordt geboden een eigen filmische blik op het verleden te laten zien, onder dezelfde titel een wekelijks te verversen online serie videoportretten van bevoegen mensen die zich met al dat erfgoed bezighouden, alsmede podcasts waarin verdiepende interviews met erfgoedwerkers worden gehouden. Ook een lopende televisieproductie als 'Brabantse Helden' en de wekelijkse radiatorubriek 'Kalender van Ooit' op Omroep Brabant staan mede in het licht van promotie van het platform Brabants Erfgoed.

Hick-ups en vertrouwen

Achter Brabants Erfgoed gaat een wereld van moderne internettechniek schuil. Het platform maakt gebruik van het open source cms Ginger en is ontwikkeld door onze technische partner Driebit. Helaas waren er technische *hick-ups* in het realiseren van de technische koppeling tussen Brabants Erfgoed als publieksvoorkant en de Brabant Cloud als achterkant en werkstation waar content wordt ingevoerd. De livegang van Brabants Erfgoed kon hierdoor niet, zoal beoogd, eind 2017 plaatsvinden. Ondertussen bleef het vertrouwen van deelnemers in de Brabant Cloud echter groot, hetgeen blijkt uit de toename van het aantal (betalende) deelnemers die hun eigen collecties via dit systeem duurzaam en collectief vastleggen. Met als resultaat dat eind 2017 een mijlpaal is behaald: meer dan 1 miljoen erfgoedobjecten in de Brabant Cloud! Verder stond 2017 wat betreft de Brabant Cloud in het teken van het bieden van ondersteuning aan bestaande deelnemers via de helpdesk, het geven van trainingen en het organiseren van diverse inlooptagen. Daarnaast zijn er functionele en technische verbeteringen doorgevoerd voor de onderliggende infrastructuur van de Brabant Cloud en het collectiebeheersysteem Memorix Maior. Ook is er een onderzoek naar klanttevredenheid uitgevoerd onder de deelnemers die hebben deelgenomen aan de eerste proefperiode in 2016. Tot slot is een aantal migratietrajecten afgerond, waarbij bestaande data uit andere digitale systemen is overgezet naar Memorix Maior. Het publiek kon ondertussen voor de presentatie van gedigitaliseerde collecties en verhalen nog steeds terecht op de bestaande, maar technisch en inhoudelijk verouderde website Thuis in Brabant. Meer gedigitaliseerde objecten lieten hier een flinke toename van het aantal paginaweergaven zien.

Landelijke afstemming

Verder moet benadrukt worden dat Erfgoed Brabant wat betreft digitalisering van het regionaal erfgoed niet geheel zelf het wiel aan het uitvinden is. Er is in 2017 telkens nauwe afstemming geweest

ABAB Accountants B.V.



met het landelijke Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE), waarin een van de medewerkers van Erfgoed Brabant een bestuursfunctie heeft. In het NDE worden ook toekomstige innovaties besproken en geagendeerd, onder meer de wens tot het opstellen van eenduidige gezamenlijke terminologiebronnen die nodig zijn voor het massaal koppelen en ontsluiten van digitaal erfgoed. Samen optrekken is daarbij het uitgangspunt. Verder was er voortdurend overleg met landelijke organisaties als de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en het Nationaal Archief, die van dezelfde techniek als wij met de Brabant Cloud gebruikmaken. Uit de landelijke contacten blijkt omgekeerd dat Nederland met veel waardering kijkt naar de voortrekkersrol die Erfgoed Brabant neemt in het collectief duurzaam vastleggen van digitaal erfgoed en de ruimhartige wijze waarop het provinciebestuur hiervoor financiële ondersteuning biedt. Die lof hebben we helaas niet in 2017 kunnen oogsten op de jaarlijkse studiedag 'Collecties Online' – dit keer in Roosendaal – omdat deze wegens een overvolle agenda met activiteiten buiten de deur en personele onderbezetting verplaatst moest worden naar het voorjaar van 2018.

Platform in bladvorm?

Met het verleggen van het accent naar digitaal rijst de vraag over de toekomst van traditionele media. Zo wordt het erfgoedtijdschrift 'In Brabant' sinds 2010 uitgegeven door Brabants Heem, Historische Vereniging Brabant en Erfgoed Brabant. De nieuwe hoofdredacteur stak in 2017 veel energie in de verwaterde organisatie: de kopijvoorraad was slinkende en het aantal abonnees was drastisch teruggelopen. Uit onderzoek bleek dat de lezers 'In Brabant' echter hoog waarden. Ook inhoudelijk kende het blad een sterk jaar, met artikelen over minder voor de hand liggende onderwerpen, zoals krakers en hun omgang met monumenten en het slavernijverleden in relatie tot Brabant. Bij wijze van proef kregen de abonnees van Monumentenwacht Noord-Brabant het blad in 2017 thuisgestuurd, waardoor het aantal lezers meer dan verdubbelde. De nieuwe lezers waren tevreden over deze extra service, maar eind 2017 is in goed overleg besloten om de samenwerking te staken. Het tijdschrift paste uiteindelijk toch niet binnen de doelstellingen van de Monumentenwacht. Ook werd het oplopende financieel tekort op de uitgave niet opgelost door deze overeenkomst. Vanaf juni zijn er gesprekken gevoerd over het voortbestaan van het blad en de verhouding met het nieuwe platform Brabants Erfgoed. Dat traject zal in 2018 worden afgerond. Duidelijk is dat als 'In Brabant' wil blijven bestaan, er meer financiële partners gevonden moeten worden en het blad beter zal moeten aansluiten bij het digitale platform.

Digitale dialecten

Tot slot werd in 2017 een bijzonder digitaliseringsproject afgerond: het online plaatsen van de dialectdatabank van het Woordenboek van de Brabantse Dialecten (WBD). Het papieren WBD bestaat uit 33 afleveringen (1967-2005) en bestrijkt de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Vlaams-Brabant en het hoofdstedelijk gewest Brussel. De website met het e-WBD is in december 2017 gelanceerd tijdens een congres in 's-Hertogenbosch, georganiseerd door Erfgoed Brabant. In het programma was niet alleen aandacht voor het WBD, maar ook voor de Elektronische Woordenbank van de Nederlandse Dialecten, waar een groeiende verzameling lokale dialectwoordenboeken – waaronder diverse Brabantse – wordt samengebracht. Erfgoed Brabant bemiddelt tussen de projectleider en de dialectlexicografen en doet correctiewerkzaamheden op de resultaten van het digitaliseringsproces.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



Resultaten Platform in cijfers

- 400 verhalen over het erfgoed van Brabant bewerkt en gekoppeld met andere bronnen
- 200 biografieën van bekende en onbekende Brabanders bewerkt
- 300 erfgoedinstellingen mogelijkheid geboden om op een eigen pagina op het platform actuele informatie te geven
- 52 afleveringen van de radiorubriek Kalender van Ooit geproduceerd, uitgezonden op Omroep Brabant; 237 reeds uitgezonden audiofiles gemetadateerd en in de Brabant Cloud geplaatst
- 13 afleveringen van Brabantse Helden geproduceerd in samenwerking met Eendracht Films en uitgezonden door Omroep Brabant
- Start productie 52 afleveringen 'Goud van Brabant', korte gefilmde portretten van Brabantse erfgoedwerkers, te publiceren op Brabants Erfgoed in 2018 en uit te zenden via Omroep Brabant in 2019
- 1.194.000 erfgoedobjecten in de Brabant Cloud gekoppeld met Thuis in Brabant en Brabants Erfgoed; in 2016 nog 735.000 records, een stijging van 62,5%
- 10 nieuwe deelnemende organisaties aan de Brabant Cloud, 8 erfgoedinstellingen eind 2017 nog in de proefperiode; totaal 65
- 15 trainingen/presentaties op locatie en 7 inloopdagen (55 deelnemers) over de Brabant Cloud en het invoersysteem Memorix Maior
- 288 tickets aangemaakt in helpdesksysteem 'Freshdesk' (ten behoeve van deelnemers aan Memorix Maior), 211 daarvan opgelost en gesloten
- NPS (Net Promoter Score) van 37,9 uit klanttevredenheidsonderzoek onder 70 deelnemers die hebben deelgenomen aan de proefperiode Memorix Maior in 2016 (ter vergelijking: NPS van Apple is 40)
- 246.000 bezoekers aan Thuis in Brabant, een daling van 8% ten opzichte van jaar 2016 (oorzaak: technische storing zomervakantie)
- 1.855.000 paginaweergaves Thuis in Brabant, stijging van 16%, te danken aan flinke toename aantal records
- 50.317 records tijdens migratietrajecten geconverteerd vanuit oude databases naar Memorix Maior: 3.232 foto's, 5.121 objecten, 5.707 titels en 36.259 bidprentjes
- 70 eigen audiovisuele producties gemetadateerd en in de Brabant Cloud gezet: 'Brabants Landgoed' (6 afleveringen), 'Canon van Lammers' (10 volledige uitzendingen en 28 als losse items), 'Spoorzoeker' (26 afleveringen)
- Digitale ontsluiting van eigen fotomateriaal van Erfgoed Brabant in de Brabant Cloud met het oog op makkelijk vindbaar hergebruik: 2.000 foto's
- Totale dataopslag Brabant Cloud 3.350 GB ofwel 3,35 TB, een toename van 20% ten opzichte van 2016
- 4 edities tijdschrift 'In Brabant', 320 bladzijden in totaal, met extra themanummer over 175 jaar Provinciaal Genootschap en zijn collecties
- 15.794 begrippen, 140.091 trefwoorden en 1.704.116 dialectopgaven, verzameld in ruim 2.950 Brabantse plaatsen ofwel dialecten, in het digitale Woordenboek van de Brabantse Dialecten

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



2.4 Academie

What's in a name

De tweede taak van Erfgoed Brabant is het ondersteunen van mensen die met en voor erfgoed werken. Vanaf 2017 doen we dan onder de naam Erfgoed Brabant Academie. De Erfgoed Academie Brabant (andere woordvolgorde!) was in de afgelopen jaren een apart project voor de bevordering van deskundigheid in het erfgoedveld. Doel was erfgoedwerkers in staat te stellen goed geëquipeerd te raken, zodat de gezamenlijke slagkracht van hun werk vergroot wordt. Verdere doelstellingen waren het bundelen van het versnipperde aanbod en het bieden van een verticale kennisketen: wetenschappelijk onderzoek paren aan maatschappelijke valorisatie. Bij afsluiting van het project eind 2016 is besloten om deze geïntegreerde aanpak met ingang van 2017 als vaste programmalijn binnen het takenpakket van Erfgoed Brabant te incorporeren. Binnenschoolse erfgoededucatie, wetenschappelijk onderzoek en het ondersteunen van professionele en vrijwillige erfgoedwerkers gaan daarbij dus hand in hand. De verandering ging gepaard met bovenstaande kleine, maar essentiële woordwisseling.

Digitaal en face to face

Eind 2017 is gestart met de ontwikkeling van een aparte webportal voor deze ondersteuningstaak, die naast het gezamenlijke publieksplatform Brabants Erfgoed zal functioneren. De bouw van de nieuwe digitale omgeving zal in 2018 plaatsvinden, in december volgt naar verwachting de livegang. Ook hier voeren we de naam Erfgoed Brabant Academie, waarmee we willen aangeven dat het hier – in tegenstelling tot Brabants Erfgoed – om een site gaat die wat betreft vorm en inhoud in zijn geheel beheerd wordt door Erfgoed Brabant. Wij staan garant voor de kwaliteit van het programmatische aanbod. Door digitalisering zijn we beter in staat om op maat en gebundeld de informatie bij onze doelgroepen te brengen. Dat neemt niet weg dat, zeker waar het gaat om het met kennis en kunde ondersteunen van erfgoedwerkers, *face to face* contacten de komende jaren belangrijk zullen blijven. Dat gold zeker ook nog voor 2017.

Cursussen, workshops en trajecten op maat

De Erfgoed Brabant Academie bood in 2017 verschillende cursussen en workshops aan, zoals de jaarlijkse collegereeks over actuele erfgoedthema's en de cursus 'Ik heb een idee', bedoeld voor vrijwilligers in de kunst- en erfgoedsector die een goed idee in projectvorm willen concretiseren. In januari 2017 voerde Erfgoed Brabant samen met de NHTV in Museum Overloon een 'Personas Journey' uit met deelnemers van de Erfgoedontmoeting. Deze methodiek van 'kruip eens in de huid van je publiek' leverde veel positieve reacties op. Reden om een verdiepend vervolg aan te bieden in de vorm van een *peer to peer* traject met Brabantse musea. In vier bijeenkomsten op vier museumlocaties kregen de deelnemers een leerzaam kijkje in elkaars keuken en tegelijk waardevolle feedback op het functioneren van het eigen museum. Vierdejaars studenten van de opleiding Vrijtijdsmanagement van de NHTV studenten maakten voor ieder deelnemend museum een verslag met plus- en verbeterpunten. In 2017 vond ook, in samenwerking met Brabants Heem, een intensief begeleidingstraject voor heemkundekringen plaats. Daarin stonden vragen en problemen van heemkundekringen en andere erfgoedverenigingen centraal. Het begon met een pilot bij heemkundekring Schaijk & Reek: een programma van vijf op-maat-trainingen en een excursie. Ondertussen werd er ook een netwerk gevormd van 13 heemkundekringen die bijeenkomen om van en aan elkaar te leren. Dit netwerk is in 2017 tweemaal bijeen geweest. In het netwerk wordt niet gezocht naar een oplossing voor de praktische problemen van een individuele kring, maar naar meer

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



collectieve vragen waarbij kringen met elkaar werken aan een sterkere positie in de lokale gemeenschap en gemeente.

Gemeenten en gemeenschappen

Over gemeenten gesproken: ook voor deze doelgroep was Erfgoed Brabant in 2017 actief. Dit gebeurde zowel één-op-één en incidenteel als door deelname aan gemeentelijke werkgroepen, zoals Tijdlab in Tilburg. In het Tijdlab kunnen bezoekers op laagdrempelige wijze kennis maken met erfgoed en kunnen Tilburgers hun eigen erfgoed laten zien en delen met anderen. In deze werkgroep zijn, naast Erfgoed Brabant, Bibliotheek Midden-Brabant, het Stadsmuseum Tilburg en het Regionaal Archief Tilburg vertegenwoordigd. Het Tijdlab zal eind 2018 worden geopend in de nieuwe bibliotheek in de Spoorzone Tilburg. Erfgoed Brabant heeft meegedaan aan de conceptvorming en zal de resultaten blijven volgen in verband met overdraagbaarheid naar andere gemeenten.

Op 16 november 2017 organiseerde Erfgoed Brabant in het NatLab in Eindhoven in vervolg op het congres over culturele duurzaamheid en regionaal erfgoedbeleid in 2016 een bijeenkomst over de kracht van erfgoedgemeenschappen, getiteld 'Ge kunt ut ok nie doen'. Geïnspireerd door een aantal prachtige korte documentaires over uiteenlopende erfgoedverenigingen en -organisaties vonden er discussierondes en workshops plaats over de toegevoegde waarde van deze gemeenschappen binnen andere maatschappelijk domeinen, zoals ruimtelijke ordening en toeristische ontwikkeling. Ook werd het begeleidende onderzoeksrapport, in opdracht van Erfgoed Brabant samengesteld door PON, gepresenteerd. Met sociologische begrippen als *bridging* en *bonding* vormde dit onderzoek de theoretische onderlegger van het congres. Een uitgebreid verslag in woord en beeld is te vinden op de website van Erfgoed Brabant. De vier video's zijn daarna samengevat en als zelfstandige productie aangeleverd bij Omroep Brabant om uitgezonden te worden in de serie BrabantDoc. Aan de dag namen ook gedeputeerden Swinkels (Cultuur en Samenleving) en Van Merrienboer (Ruimte en Omgevingskwaliteit) deel.

Collectieve ondersteuning

Sinds een paar jaar probeert Erfgoed Brabant de ondersteuning van het erfgoedveld zoveel mogelijk op collectieve wijze te organiseren. Desondanks is er een grote hoeveelheid aan kleine en individuele initiatieven die zonder de bijdrage van Erfgoed Brabant niet goed van de grond zouden zijn gekomen. Ook in 2017 werd onze ondersteuning daarom gewaardeerd. Om een paar voorbeelden te noemen:

- Ondersteuning (inhoudelijk, organisatorisch, facilitair en/of financieel) van vrijwilligersorganisaties, zoals Brabants Heem, Brabantse Boerderij, Historische Vereniging Brabant, Zuidelijk Historisch Contact, redactie Noordbrabants Historisch Jaarboek, Colloquium De Brabantse Stad en het Noordbrabants Archeologisch Genootschap
- Ondersteuning lokale en regionale dialectwerkgroepen
- Inhoudelijke begeleiding waardestellend onderzoek museale collecties Baroniegemeenten: subsidieaanvraag Mondriaanfonds en selectie onderzoekers
- Inhoudelijke ondersteuning gemeenschappen die zijn gevormd rond de instandhouding van molens en kerken

Leerstoelen: wetenschap en valorisatie

In 2016 is statutair bepaald dat Erfgoed Brabant zich ook richt op de instandhouding en bloei van de twee bestaande erfgoedleerstoelen aan Tilburg University, te weten Cultuur in Brabant (bekleed door prof. dr. Arnoud-Jan Bijsterveld) en Diversiteit in Taal en Cultuur (bekleed door prof. dr. Jos Swanenberg). Het door de provincie beschikbaar gestelde budget voor deze bijzondere leerstoelen wordt door Erfgoed Brabant beheerd. Erfgoed Brabant is dan ook vertegenwoordigd in de raden van



toezicht van beide academische leerstoelen. Het inhoudelijke beleid valt binnen het kader van het wetenschappelijk programma van de universiteit; voor verslaglegging wordt hier dan ook verwezen naar de jaarverslagen van de leerstoelen. Hoewel Erfgoed Brabant officieel niets over de leeropdrachten van beide hoogleraren heeft te zeggen, vindt er geregeld inhoudelijke afstemming plaats. Immers, beide leerstoelen hebben in hun opdracht ook maatschappelijke valorisatie van hun wetenschappelijk onderzoek en onderwijs staan. Zo ondersteunt Erfgoed Brabant de publieksuitgave van de dissertatie 'Brabants is here', waarop Sandra Wagemakers op 9 juni 2017 bij beide hoogleraren promoveerde. Daarnaast was de directeur van Erfgoed Brabant medebeoordelaar van de studenten die deelnamen aan de cursus 'Heritage and Economic Impact', die door professor Swanenberg werd gegeven. Tot slot verzorgde Erfgoed Brabant ook in 2017 de administratie van de elk jaar volgetekende collegereeks 'Regionale Geschiedbeoefening', die onder leiding staat van professor Bijsterveld.

Doorgaande leerlijn

Van professoren naar primair onderwijs: in 2017 heeft Erfgoed Brabant een nieuw educatieproject ontwikkeld voor de onderbouw van de basisschool, waarin het verkennen van de eigen leefomgeving van de leerling centraal staat. In 'Op de toren zit een haan' neemt Hubertus de haan de leerlingen mee op expeditie en laat hij ze daarbij het verschil tussen oud en nieuw (en de waardering daarvoor) ontdekken. Verder is er gewerkt aan de verdere uitrol van 'Wat is het je waard?', het educatieproject rondom dilemma's uit de Tweede Wereldoorlog: twee nieuwe versies zijn verschenen, in Uden en Oss, waardoor de teller eind 2017 op 9 lokale versies stond met een bereik van 5.000 leerlingen. Van onze bestaande projecten hebben we 12 exemplaren van het project 'Tonnie en Kee in Keutelree' en 2 exemplaren van 'Zo gaat de molen' verkocht. De eerder ontwikkelde versies van 'Jet en Jan' en 'Overgisteren' draaiden gewoon door en trokken meer dan 15.000 leerlingen. Aan het project 'Expeditie Heilige Huisjes' namen 1.432 leerlingen deel. Verder werden ook in 2017 in heel Brabant de leskisten 'De Romeinen in Noord-Brabant' en 'De Middeleeuwse Stad' uitgeleend. Aan het einde van het schooljaar zijn we bij de instellingen die werken met onze projecten langs geweest om te vragen of alles nog naar wens verloopt. In maart 2017 ontvingen alle basisscholen in Noord-Brabant een folder met een overzicht van ons onderwijsaanbod. Daarnaast is het educatief materiaal gepresenteerd op verschillende netwerkbijeenkomsten voor leerkrachten, cultuurintermediairs, icc'ers en PABO-studenten.

Museumschatjes PO én VO

De jaarlijkse editie van 'Museumschatjes' bereikte in 2017 een record met maar liefst 50.000 aangemelde leerlingen. Geïnspireerd door dit succes kreeg Erfgoed Brabant van de provincie de opdracht om in 2017 de behoefte van het voortgezet onderwijs (VO) aan een dergelijke regeling te onderzoeken. Samen met KPC Groep is er een vragenlijst opgesteld, die in september 2017 naar alle VO-scholen in de provincie is verstuurd. De respons hierop was groot. Daarnaast heeft Erfgoed Brabant met vijf VO scholen gesprekken gevoerd en hebben zij bij wijze van proef in 2017 gratis een aantal Brabantse musea bezocht. In november is het onderzoeksrapport gepresenteerd aan de provincie. In 2018 volgt de verdere uitrol van dit project, waarvoor naar verwachting aanvullend provinciaal geld beschikbaar komt.

Doorontwikkeling regiocanons

In 2017 hebben we een onderzoek gedaan naar de stand van zaken van de bestaande regiocanons in Noord-Brabant. Daarbij zijn de huidige beheerders van de Brabantse canons bevraagd over hun ervaringen. Daarnaast is er een SWOT-analyse gemaakt. Naar aanleiding van dit onderzoek hebben

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

15



we besloten dat Erfgoed Brabant de plaatsing van lokale canons op www.regiocanons.nl blijft faciliteren en stimuleren. We beraden ons op manieren om de website bij lokale canonmakers onder de aandacht te brengen.

Samenwerking PABO's en lerarenopleiding

In 2017 bood Erfgoed Brabant ook aan PABO-studenten erfgoededucatie aan. Vanuit de eerder ontwikkelde 'Wijzer met Erfgoededucatie' werd in vijf lessen gewerkt aan kennis, vaardigheden en attituden die centraal staan binnen erfgoededucatie. Inhoudelijk werd erfgoededucatie ingezet voor de secties cultuureducatie, geschiedenis, aardrijkskunde, maatschappijleer en levensbeschouwing. Het thema 'Erfgoedwijsheid' diende als pilot in het kader van ethiek en onderwijsontwerp. Bij de les 'Onderzoek' werkten studenten samen met een lokale heemkundekring. Behalve in klassikale lesmomenten wist Erfgoed Brabant ook individueel op maat te werken. Erfgoed Brabant begeleidde 8 studenten in hun opdrachten voor 'Innovatief onderwijsontwerp' en 'Ondernemend onderwijs'. Voor de Post-HBO Cultuurbegeleider werden 4 studenten begeleid. Partners in deze samenwerking waren: FHKE Den Bosch, FHKE Eindhoven, FHKE Tilburg, FHKE Veghel, Hogeschool De Kempel en Fontys lerarenopleiding Tilburg. Met FHKE Veghel werd voor alle jaargangen een planning opgezet waarbij erfgoededucatie deel uitmaakt van het curriculum. Opvallend is de groei in aanvragen voor erfgoededucatie vanuit de PABO's. In 2016 werden 55 studenten begeleid; in 2017 steeg dat aantal naar 215 studenten.

Cultuureducatie met Kwaliteit

Naast de al genoemde werkzaamheden voor de projecten 'Op de toren zit een haan', 'Wat is het je waard' en de scholing en samenwerking met de PABO's zijn er nog meer werkzaamheden verricht binnen Cultuureducatie met Kwaliteit. Dit meerjarige project voert Erfgoed Brabant samen met Kunstbalie uit in De Cultuur Loper (DCL). In 2017 startte de tweede periode van DCL en dat betekende een uitbreiding van het aantal deelnemende gemeenten van 25 naar 47. Medewerkers van Erfgoed Brabant begeleidde als coach 5 gemeenten (Drimmelen, Geertruidenberg, Meierijstad, Asten en Someren). Daarnaast werd gewerkt aan de doorontwikkeling van het DCL-traject door deelname van medewerkers aan ontwikkelgroepen en de communicatie richting intermediairs. Verder begeleidde en financierde Erfgoed Brabant, deels in het kader van DCL, het traject van het Speelgoedmuseum Oosterhout en 2 basisscholen die samen een rijke leeromgeving ontwikkelen. De vorderingen van die samenwerking worden via de website www.decultuurloper.nl gedeeld met alle andere deelnemers. Verder zijn er 2 netwerkbijeenkomsten georganiseerd (15 en 17 deelnemers), mede op aanvraag van het netwerk van archiefeducatoren, waarin zij museumeducatoren en PABO-docenten ontmoetten en actuele kennis deelden. Om leerkrachten van DCL-scholen te voorzien van inspiratie zijn er 30 lesideeën voor erfgoededucatie bij de competenties van DCL ontwikkeld. Om scholen beter te kunnen adviseren is er ook een bureaustudie gedaan naar de plaats van erfgoed in de veelgebruikte cultuureducatiemethode 'Alles-in-1'. Bij dit alles staat erfgoededucatie niet stil. Een nieuwe kijk op erfgoededucatie is 'erfgoedwijsheid', een begrip dat methodisch nog in ontwikkeling is. Zo zijn we in 2017 begonnen met het samenstellen van een nieuw lesproject met erfgoedwijsheid als uitgangspunt. Verder is er scholing- en deskundigheidsbevordering gegeven aan 213 leerkrachten en 63 erfgoedwerkers, voor beide doelgroepen een flinke groei ten opzichte van voorgaande jaren.

Advies en vakoverleg

Tot slot hebben de educatiemedewerkers in 2017 weer tal van incidentele adviesvragen uit het veld gekregen. Deze vragen komen vanuit de hele breedte van het veld: musea, heemkundekringen,



studenten, leerkrachten en intermediairs. Erfgoed Brabant nam daarnaast deel aan diverse landelijke en provinciale educatienetwerken, zoals het Landelijk Vakoverleg Erfgoededucatie, de KAN-EB en het Netwerk Intermediairs Cultuureducatie.

Erfgoedbènde

Een bijzondere doelgroep die we in 2017 hebben ondersteund zijn bijna- en pasafgestudeerden in HBO- en WO-studierichtingen geschiedenis, erfgoed en aanverwante opleidingen. Op basis van advies van de Erfgoedtrainee uit 2016 is in januari 2017 het jongerenpanel Erfgoedbènde opgericht. Met de oprichting van het panel, dat bijeenkomt op vrijwillige basis, is een voorheen nagenoeg onzichtbare groep van jongeren tussen de 18 en de 30 jaar betrokken bij Erfgoed Brabant. Het panel reflecteert op het beleid van Erfgoed Brabant, is voor advies beschikbaar voor andere Brabantse erfgoedinstellingen en organiseert zelfstandig activiteiten om te doelgroep jongeren te bereiken, zoals een Kroegcollege: goede inhoudelijke verhalen op een ontspannen locatie met een goed glas bier in de hand. Een lid van de Erfgoedbènde had zitting in de jury van de Brabantse Erfgoedprijs 2017, een ander lid was betrokken bij het project 'Hidden Gems' van NHTV en TU Delft. Leden van het panel waren actief aanwezig bij de vele 'buitenactiviteiten' die Erfgoed Brabant in 2017 organiseerde, waardoor het erfgoedveld kennis kon maken met deze jongeren. De Erfgoedbènde is, om haar zelfstandige rol goed te kunnen vervullen, op afstand van Erfgoed Brabant georganiseerd. De jongerencoördinator die bij Erfgoed Brabant in dienst is zorgt evenwel voor de noodzakelijke afstemming.



Resultaten Academie in cijfers

- 4 Erfgoedcolleges in het Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch, gemiddeld 50 bezoekers per college
- 16 deelnemers aan de cursus 'Ik heb een idee', samen met bkcc en Kunstbalie
- 13 heemkundekringen in netwerk 'Leren van en aan elkaar'
- 4 deelnemende musea aan 'Personas Journey', 30 deelnemers
- 4 bijeenkomsten Tijdlab Tilburg
- 80 deelnemers aan congres 'Ge kunt ut ok nie doen'; 4 documentaires over de organisatoren van de Maria Ommegang in Bergen op Zoom, de vrijwilligers van het Witte Kasteel in Loon op Zand, de dialectologische mannenvriendengroep Bèrge dur ut lint uit Berghem en de re-enactmentgroep De Bergsche Battery in Geertruidenberg; 1 onderzoeksrapport
- 2 leerstoelen Cultuur in Brabant en Diversiteit in Taal en Cultuur beheerd en hoogleraren ondersteund
- 66 exemplaren van educatieproject 'Op de toren zit een haan' verkocht, bereik: 4.000 leerlingen
- Op 9 locaties 'Wat is het je waard?', bereik 5.000 leerlingen
- 12 exemplaren 'Tonnie en Kee in Keutelree' verkocht, bereik totaal aantal locaties: 9.000 leerlingen
- 2 exemplaren 'Zo gaat de molen' verkocht, bereik totaal locaties: 7.000 leerlingen
- 34 locaties met 'Jet en Jan. Jong in 1910', bereik: 13.000 leerlingen
- 14 locaties met 'Overgisteren', bereik: 11.000 leerlingen
- 1.432 leerlingen nemen deel aan 'Expeditie Heilige Huisjes'
- 23 locaties leskist 'De Romeinen in Brabant', totaal bereik: 7.000 leerlingen
- 23 locaties leskist 'De middeleeuwse stad', totaal bereik: 7.000 leerlingen
- Totaal aantal bereikte leerlingen erfgoededucatie: circa 65.000 (exclusief het record van 50.000 aangemelde leerlingen voor Museumschatjes!)
- 215 PABO-studenten volgden lessen erfgoededucatie
- 491 cursisten in totaal bij verschillende cursussen en workshops rondom erfgoededucatie
- 24 adviesbezoeken over erfgoededucatie
- 167 erfgoedlocaties betrokken bij erfgoededucatie
- 5 gemeenten gecoacht in traject DCL
- 2 netwerkbijeenkomsten CmK: 15 en 17 deelnemers
- 30 lesideeën voor erfgoededucatie in het kader van DCL
- Groei aantal deelnemende gemeenten aan DCL van 25 naar 47
- 213 leerkrachten en 63 erfgoedwerkers als deelnemers aan scholing en deskundigheidsbevordering in erfgoededucatie
- 10 leden in de Erfgoedbènde, aantal Facebookvolgers: 248



2.5 Netwerk

Meer dan de KNVB

De derde taak die Erfgoed Brabant uitvoert is het verbinden van erfgoednetwerken. De provincie kent van oudsher een bijzonder rijk erfgoedveld: er zijn op een gemiddelde zaterdag in Brabant meer mensen op een of andere manier bezig met erfgoed dan er leden van de KNVB op de voetbalvelden in de provincie staan. Die rijkdom heeft echter ook een keerzijde: het veld is bijzonder versnipperd. Er is nog een wereld te winnen in het met elkaar verbinden van de vele soorten actoren. Door gezamenlijk optreden kan de erfgoedwereld zich beter en sterker profileren als een sector die ertoe doet, ook in andere beleidsdomeinen en ook buiten de provincie. In 2017 heeft Erfgoed Brabant haar netwerktaak op veel manieren ingezet: binnen en voor de Brabantse erfgoedsector, in relatie tot andere maatschappelijke domeinen (sectoroverstijgend) en (inter)nationaal.

Erfgoed Alliantie Brabant

In 2017 is op initiatief van Erfgoed Brabant periodiek overleg gevoerd met de directies en besturen van instellingen binnen de provinciale basisinfrastructuur erfgoed. Daarbij is de naam Erfgoed Alliantie Brabant spontaan in het leven geroepen. Er is onder meer gesproken over de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van digitalisering (Brabants Erfgoed, Brabant Cloud en Academie-site) en wat bundeling van krachten aan meerwaarde zou kunnen bieden. De uitkomsten van deze gesprekken waren bemoedigend en daarom zullen in 2018 worden voortgezet. Met Monumentenwacht Noord-Brabant en Monumentenhuis Brabant was het overleg intensiever. Dat had onder meer te maken met de (politieke) ontwikkelingen rond de vernieuwing van de NV Monumentenfonds Brabant, hetgeen mogelijke gevolgen zou hebben voor onze organisaties. Daarnaast is in samenwerking met de Brabant Collectie en het Noordbrabants Museum een nieuwjaarbijeenkomst in 2018 belegd voor alle medewerkers van de aangesloten erfgoedinstellingen, met als doel om elkaar te leren kennen en ervaringen te delen. De verkennende gesprekken en voorzichtige bewegingen naar elkaar toe hebben ertoe geleid dat er in 2018 een vastere structuur wordt opgezet: op geregelde momenten bij elkaar komen om concrete onderwerpen te bespreken en uit te voeren, zoals het opstellen van een erfgoedmanifest vanuit de hele sector ten behoeve van de verkiezingen in 2019 en het gezamenlijk uitrollen van de vier provinciale verhaallijnen.

Agendasettend, opiniërend en themagericht

Voor het erfgoedveld organiseerde Erfgoed Brabant in 2017 voor de derde keer de Brabantse Erfgoedprijs. De aftrap in het voorjaar betrof een campagne via klassieke en moderne media als Facebook, Instagram en Twitter. Dit leverde 72 inzendingen op: de kwantiteit voldeed ruimschoots aan de verwachtingen. De projectenooft is een belangrijke bron van inspiratie voor Erfgoed Brabant. Op basis hiervan kunnen in de komende jaren thema's geagendeerd worden. De prijs vormt een showcase voor Brabants erfgoed en de vier provinciale verhaallijnen. De verspreiding over Brabant was goed, alhoewel opvallend veel initiatieven uit Tilburg kwamen. De prijs stimuleert de verbinding van het erfgoedveld onderling, maar ook aan andere sectoren en aan de actualiteit. Er is dit keer een extra ronde met pitches voor de jury van de 8 geselecteerden georganiseerd. De tijdrovende locatiebezoeken zijn hierdoor vervallen. Uit de shortlist koos de jury drie kandidaten, waarop het publiek in september kon stemmen. De winnaar, Blind Walls Gallery in Breda, werd bekendgemaakt op 5 oktober 2017 in het Duvelhok in Tilburg.

Aan de uitreiking van de prijs – 10.000 euro en een begeleidingstraject door Erfgoed Brabant – door juryvoorzitter Henri Swinkels, gedeputeerde Cultuur en Samenleving, ging de jaarlijkse Erfgoedontmoeting vooraf, die dit keer onder de titel 'Doe eens sociaal!' gewijd was aan het

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



vernieuwende thema 'Erfgoed in de samenleving'. Presentaties over de inzet van erfgoed bij de zorg voor dementerenden of gedetineerden leverden verrassende gezichtspunten en discussies op. Het doel van de Erfgoedontmoeting is een ontmoetingsplek voor het erfgoedveld te bieden, waarbij de deelnemers geïnformeerd worden over een actueel thema én over de werkzaamheden van Erfgoed Brabant. We merkten dat de traditionelere doelgroep minder dominant aanwezig was dan voorheen. Het deelnemersveld is diverser en veelal professioneler. Intern is de Erfgoedontmoeting een van de hoogtepunten in de agenda, maar deze editie werd enigszins ondergesneeuwd door de combinatie met de uitreiking van de Erfgoedprijs.

Gelukkig was er in 2017 nog een andere Erfgoedontmoeting, die op 26 januari plaatsvond. Het was de derde in een reeks rondom het thema 'Storytelling'. In Oorlogsmuseum Overloon kropen de deelnemers in de huid van hun bezoekers en waardoor het museale verhaal met ander ogen bekeken kon worden. De ontmoeting en de werkwijze is zeer positief beoordeeld door de aanwezigen.

Café de Zachte G

Voor de uitreikingsceremonie van de Brabantse Erfgoedprijs 2017 was gekozen voor de informele setting van Café de Zachte G: een gezellige Brabantse 'herd' met zijn kenmerkende grote rode G's op het podium, waarop de interviewer goede gesprekken met zijn gasten en het publiek voert, gelardeerd met culturele uitingen als muziek en theater. Dit succesvolle instrument is in 2017 nog vaker ingezet: bij de ontmoeting van gedeputeerde Swinkels met de collega's van Erfgoed Brabant op 21 juni, bij het symposium georganiseerd ter gelegenheid van het afscheid van Jacques Akerboom als directeur van Monumentenwacht Noord-Brabant in het Boterkerkje in Oirschot, op het drukbezochte publieksevenement in het Provinciehuis in het kader van het zestigjarig jubileum van de Brabantse afdelingen van de Nederlandse Genealogische Vereniging op 4 november, bij een informatieavond over archeologische monumentenzorg in Veldhoven op 11 november, georganiseerd samen met Monumentenwacht Noord-Brabant, en bij een avond over 'Kracht, pracht en diversiteit' in het kader van het Erasmusfestival in de Verkadefabriek op 13 december. Door het succes van deze formule rijpte in 2017 het idee om de presentatieset modulair en flexibel uit te breiden met achterwanden en oud cafémeubilair, zodat het Café de Zachte G ook op minder courante plekken de gewenste uitstraling kan hebben.

Dag van de Brabantse Volkscultuur

Op 28 oktober 2017 vond de Dag van de Brabantse Volkscultuur plaats in Valkenswaard. Het Samenwerkingsverband Volkscultuur (Tilburg University, Brabants Heem, Historische Vereniging Brabant en Erfgoed Brabant) organiseerde in samenwerking met heemkundekring Weerderheem de studiedag met als thema 'Een tevreden roker is geen onruststoker. Roken en de productie van sigaren en sigaretten in Brabant'. Vier sprekers, een rondleiding door het Valkerij- en Sigarenmuseum en het Nederlands Steendrukmuseum en een rondwandeling door Valkenswaard vormden de kern van het programma. De studiedag werd hoog gewaardeerd.

Ons Brabant Festival

De tweede editie van het 'Ons Brabant Festival' stond op 1 oktober 2017 in Helmond op het programma. Het festival werd georganiseerd door de stichting Puur Brabants in samenwerking met de Cacaofabriek, Theater Speelhuis, Bibliotheek Helmond-Peel, Gemeentemuseum Helmond, Jan Visser Museum, Orgelmuseum Helmond, Omroep Helmond, AutomotiveHouse/AutomotiveCampus en Erfgoed Brabant. Erfgoed Brabant heeft het beleidsplan mee opgesteld en advies gegeven bij de voorbereidingen van het festival. Het erfgoedcollege dat Erfgoed Brabant zou verzorgen, kon niet doorgaan omdat er te weinig inschrijvingen waren. Er waren 5.000 bezoekers over de verschillende

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

20



locaties; het Jan Vissermuseum was de topper met 1.500 bezoekers. Erfgoed Brabant hielp de Helmondse erfgoedpartijen intensiever samenwerken, zodat dit initiatief uit de samenleving in de toekomst nog succesvoller kan zijn.

Vier verhaallijnen

Binnen de vier provinciale verhaallijnen is Erfgoed Brabant in 2017 in wisselende mate actief geweest. Medewerkers van Erfgoed Brabant trekken hierin in duo-partnerschap op met de projectleiders bij de provincie. De projecten binnen de vier verhaallijnen hebben als oogmerk sectorversterkend te zijn, waarbij erfgoed als dragende factor wordt ingezet. Zo heeft het project Zuiderwaterlinie duidelijke raakvlakken met ruimtelijke ordening en waterbeheer. En Crossroads Brabant 40-45 legt via onze partner VisitBrabant de link met de vrijetijdseconomie. Zo bezien dragen deze projecten bij aan de versterking van de erfgoedsector en de vaste plek die erfgoed kan innemen binnen de samenleving. Daarmee passen ze binnen de taak Netwerk. De inzet van Erfgoed Brabant bij Innovatief Brabant kwam door capaciteitsproblemen niet goed van de grond, bij Bestuurlijk Brabant verrichtten we voornamelijk werk achter de schermen en zo nu en dan ook in de openbaarheid, binnen Religieus Brabant hebben we één succesvol publieksproject uitgevoerd, bij Bevochten Brabant daarentegen was onze betrokkenheid in de uitvoering bijzonder groot.

Bevochten Brabant

Binnen de verhaallijn Bevochten Brabant was Erfgoed Brabant in 2017 inhoudelijk en organisatorisch nauw betrokken bij de meerjarige provinciale projecten Zuiderwaterlinie en Crossroads Brabant 40-45. Wat betreft de Zuiderwaterlinie heeft Erfgoed Brabant, naast het penvoerderschap in het beheer van de middelen, haar rol als procesbegeleider in het vasthouden en het uitbreiden van (actief) draagvlak voor de Zuiderwaterlinie nader ingevuld. Erfgoed Brabant speelt samen met de regisseur een stimulerende en kartrekkende rol binnen het project. Zo zagen we de partners actief samenwerken aan het ontwikkelen van de Zuiderwaterlinie als herkenbaar, gewaardeerd en toeristisch zichtbaar historisch element in het landschap. Er is in 2017 een Linieplanner vastgesteld, met inzet van mensen, uren en een gezamenlijk door de partners opgebracht budget van 2,5 miljoen euro voor de uitvoering tot en met 2019. Om dat voor elkaar te krijgen heeft Erfgoed Brabant in mei 2017 in Geertruidenberg een Liniemeeting georganiseerd. Verder hebben we bijgedragen aan de organisatie van de eerste editie van het Zuiderwaterliniefestival en de Landkunstexpositie in het Bossche Broek (mei-oktober). Andere deelprojecten waren het opstellen van een academische onderzoekagenda, het inrichten van een kennisplatform en het onderzoeken van de mogelijkheden van een digitale databank, alsmede het organiseren van een scriptieprijs en het voorbereiden van een wetenschappelijk congres in 2018. De bestaande samenwerking binnen de provinciegrenzen is zo in 2017 verdiept en verbreed, maar ook zijn er nieuwe organisaties binnen het vizier gekomen, zoals de ANWB, NBT, landschapsorganisaties en specialisten in militair erfgoed. Erfgoed Brabant wordt binnen de Zuiderwaterlinie gezien als spin in het web.

Hetzelfde kan min of meer gezegd worden van onze positie binnen het project Crossroads Brabant 40-45. Voor Erfgoed Brabant stond het jaar 2017 wat betreft dit tweede project van Bevochten Brabant in het teken van het verzamelen van de persoonlijke verhalen die de basis vormen van de toekomstige activiteiten. Het gaat om getuigenissen van gebeurtenissen (*life changing stories*) uit de periode 1940 tot en met 1945 en de nawerking hiervan tot in de huidige tijd. In 2017 is gestart met de bouw van een database waarin alle verhalen duurzaam vastgelegd en ontsloten worden, en gekoppeld aan de verhalen en collecties in Brabants Erfgoed. Door de gebruikte techniek van het storytellen binnen het project is het idee ontstaan om een leerlijn te ontwikkelen voor dit onderwerp binnen de Erfgoed Brabant Academie. Tussen juni en eind december 2017 heeft Erfgoed Brabant

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



maar liefst 15 publieks- en erfgoedveldbijeenkomsten georganiseerd, waar meer dan 500 (nieuwe) verhalen werden opgehaald. De Inhoudelijke Raad maakte uit de aangeleverde verhalen een keuze van 75 verhalen die samen het verhaal van de Tweede Wereldoorlog in Brabant vertellen in al zijn aspecten. Door de overweldigende respons is de deadline voor het definitief aanleveren van de 75 'gestorytelde' verhalen verschoven naar het voorjaar van 2018. Tot slot is de directeur van Erfgoed Brabant in 2017 als adviseur nauw betrokken geweest bij het bestuur van de Stichting Crossroads Brabant 40-45. Een inhoudelijk project als Crossroads is uitermate geschikt om het contact met het erfgoedveld te versterken. Het gaat hier met name om de heemkundekringen, individuele deskundigen en doelstichtingen, de regionale musea en de archieven. Hoewel niet formeel onderdeel uitmakend van Bevochten Brabant mag hier de afronding van het project Verhalen van Vriend en Vijand niet onvermeld blijven. In 2017 heeft Erfgoed Brabant een oogstdocument gepubliceerd om alle onderdelen van dit meerjarige project vast te leggen en de erfenis als inspiratie aan belangstellenden mee te geven. En dat die inspiratie voedend werkt, blijkt bijvoorbeeld uit het initiatief 'De Dodendraad leeft' van de Stichting Verhalis. Dit project behelst de realisatie van een lange afstandsfietspad en een krokuslint vanaf de Belgische kust, via Zeeland, Noord-Brabant, Limburg en eindigend in Waals (Duitstalig) België. Erfgoed Brabant heeft in 2017 de Stichting Verhalis ondersteund in de organisatie van een bijeenkomst op 25 september in Zondereigen. Eind 2017 hadden hebben 28 gemeenten hun medewerking toegezegd aan het project.

Bestuurlijk Brabant

In 2017 overlegde een medewerker van Erfgoed Brabant geregeld met de provinciale kartrekker van deze verhaallijn over de totstandkoming van een projectplan. Verdere activiteiten binnen deze verhaallijn betroffen een erfgoedcollege over cultuurhistorie en natuurontwikkeling, deelname aan de visiegroep voor het nieuwe museumconcept van het Markiezenhof in Bergen op Zoom en aan netwerkbijeenkomsten over de thematiek 'Kastelen, Buitenplaatsen en Groen erfgoed' van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, het begeleiden van een groep studenten van de Reinwardt-academie die een aantal projectvoorstellen voor Bestuurlijk Brabant hebben ontwikkeld, oriënterende gesprekken over ervaringen met een platform Buitenplaatsen in andere provincies en een inventarisatie van alle kastelen, landgoederen en buitenplaatsen in Noord-Brabant. Daarnaast ontwikkelden we de verhaallijn Bestuurlijk Brabant voor het platform Brabants Erfgoed. Hierbij vatten we het thema Bestuurlijk breed op, dat wil zeggen ook buiten de landgoederen en buitenplaatsen om. Dat komt tot uiting in een brede en lange tijdlijn die gevuld is met artikelen, biografieën, foto's en videomateriaal over 'Brabant van hertog Hendrik I tot gedeputeerde Henri', zoals intern wel eens wordt gezegd. Tot slot verzorgde Erfgoed Brabant de redactie en presentatie van een zesdelige televisieserie over het hedendaagse wel en wee van drie historische Brabantse landgoederen (Haanwijk te Sint-Michielsgestel, Landgoed Baest bij Oirschot en Kasteel Heeze), die vanaf januari 2018 op Omroep Brabant wordt uitgezonden. De serie is een vervolg op het veelbekeken gelijknamige programma 'Brabants Landgoed' dat in 2012 werd uitgezonden.

Religieus Brabant

Op zondag 26 november vond in 2017 de eerste editie van de Brabantse Open Kerkendag plaats. Ongeveer 230 van de 600 kerken in Noord-Brabant openden op deze dag hun deuren voor het publiek. Verspreid over heel Brabant waren er enkele duizenden bezoekers. Het project was een initiatief van Stichting Brabantse Hoeders, in samenwerking met Bisdom Breda, Bisdom Den Bosch, Protestantse Kerk Nederland, Prins Bernard Cultuurfonds, Provincie Noord-Brabant, Open Monumentendag en Erfgoed Brabant, die verantwoordelijk was voor de coördinatie en de communicatie. Doel was bewustzijn creëren voor de kwetsbaarheid van kerken. Het religieus erfgoed

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

22



is goed onder de aandacht gekomen in de media. Het project heeft ook bijgedragen aan beter contact tussen de provinciale organisaties en de geloofsgemeenschappen. Alle betrokken partijen kwamen in 2017 maandelijks bij Erfgoed Brabant bijeen in een werkgroep. Hierdoor stond iedereen in nauw contact met elkaar en dit heeft een basis gelegd voor verdere samenwerking in de toekomst.

Een ander initiatief dat onder regie van Erfgoed Brabant tot stand kwam was de wetenschappelijke inventarisatie van de lacunes in kennis en locaties die betrekking hebben op het religieus gerelateerd onderwijs, de katholieke gezondheidszorg en de missie in Noord-Brabant tussen 1850 en 1950. Dit onderzoek wordt in 2018 afgerond.

Innovatief Brabant

In het kader van het We Are Food-jaar 2018 heeft Erfgoed Brabant een projectidee gelanceerd om de geschiedenis van de innovatie in de landbouw en voedselproductie te koppelen aan eigentijdse vernieuwingen in deze sector. Zoals hierboven reeds is uiteengezet, is dit project door capaciteitsproblemen niet doorgegaan. In 2018 zal naar verwachting een lichte versie van dit plan worden uitgevoerd.

Presentatie en representatie

Het belang en de waarde van erfgoed werd ook in 2017 door medewerkers van Erfgoed Brabant uitgedragen in allerhande presentaties, lezingen, interviews, mediaoptredens en forumdiscussies, binnen maar vooral ook buiten de traditionele erfgoedsector. De directeur alleen al gaf meer dan 25 keer acte de presence, variërend van een lezing bij de opening van het Stijljaar in De Ploeg te Bergeijk, een lezing bij gelegenheid van het 75-jarig jubileum van het Zouavenmuseum in Oudenbosch, het hosten van een symposium rond de heropening van molen De Volksvriend in Gemert, de ontvangst van een delegatie van SGP en CU Statenleden en wethouders in eigen huis, deelname aan de Nacht van Brabant en het debatcafé over de waarde van erfgoed van De Gruyterfabriek, commentaar bij Omroep Brabant Nieuws over het Sinterklaasbombardement in Eindhoven in 1942 tot het geven van een lezing over 'Moord-Brabant' in De Moer. Bijzondere activiteiten waren de ondertekening van het Van Gogh Erfgoedconvenant op 30 oktober en de deelname aan de jury van de Brabantse Stijlprijs 2017, die meer dan 150 aanmeldingen telde waarvan het merendeel een connotatie met erfgoed had. Bij de uitreiking van de prijs in Bergen op Zoom hield de directeur van Erfgoed Brabant een inspirerend betoog over het belang van erfgoed als fundament bij planologische ontwikkelingen. Om kort te gaan: ook in 2017 was Erfgoed Brabant goed zichtbaar in presentaties en representaties.

Investeringsplein Cultuur

In 2016 is geconcludeerd is dat de toegevoegde waarde van samenwerking met netwerkpartners binnen het culturele domein vooral projectmatig is, zoals in Cultuureducatie met Kwaliteit (met Kunstbalie) en Landkunst (met bkcc). Besloten is toen om niet meer financieel en inhoudelijk te participeren in de papieren editie van het cultureel magazine *Mest*; deelname in de digitale opvolgers hiervan, *Mest online*, kreeg minder prioriteit en kon alleen geschieden als daarvoor vanaf 2017 de benodigde extra middelen beschikbaar zouden worden gesteld. Die middelen zijn er eenmalig gekomen, maar kunnen vanaf 2018 niet uit de exploitatie gehaald worden. Er is in 2017 wel veel energie gestoken in het zogeheten Investeringsplein, waar afstemming en advisering in de financieringsbehoefte van partijen plaatsvindt. Het gaat dan met name om de nieuwe Impulsgeldenregeling van bkcc en het Brabant C Fonds. Beide richten zich ook op erfgoed, maar dan moet dat wel verbonden worden met hedendaagse cultuur dan wel een internationale uitstraling hebben. Twee medewerkers van Erfgoed Brabant hebben als adviseur en accounthouder aanvragers

ABAB Accountants B.V.



begeleid die ofwel uit het erfgoedveld afkomstig zijn ofwel financiering zochten voor een project waarin erfgoed het vertrekpunt vormde. Daarnaast werd elke twee maanden deelgenomen aan het Investeringsplein overleg, waarin adviseurs van de Brabantse subsidieregelingen kennis uitwisselen. De betrokken medewerkers waren tevens aanspreekpunt voor vragen uit het veld over financieringsmogelijkheden in het algemeen, dus niet alleen voor het Impulsgeldenprogramma. Hiermee is, zij het beperkt, invulling gegeven aan de opdracht om onderzoek te verrichten naar behoefte aan (nieuwe) vormen van financiering voor het erfgoedveld. Uit evaluatie bleek dat de Impulsgeldenregeling ontoegankelijk is voor erfgoedprojecten en/of initiatieven van organisaties in het erfgoedveld. Dit resulteerde in de afspraak dat Erfgoed Brabant vanaf 2018 alleen nog maar als inhoudelijk adviseur betrokken zal worden bij aanvragen en niet meer als accounthouder. Ook zal in de communicatie over het financieringsprogramma beter worden uitgelegd dat de regeling nadrukkelijk is gericht op hedendaagse cultuur. Het fungeren als vraagbaak voor partijen uit het erfgoedveld die op zoek zijn naar financiering heeft een goed overzicht opgeleverd van de (beperkte) financieringsmogelijkheden. Dit overzicht wordt beschikbaar gemaakt en actueel gehouden op de website van Erfgoed Brabant.

Nationale Archeologiedagen

Een specifieke netwerktaak in landelijk perspectief betreft de provinciale invulling van de Nationale Archeologiedagen. Deze vonden plaats in het weekend van 13, 14 en 15 oktober 2017. Van de 43.600 bezoekers in Nederland waren er ruim 6.800 in Noord-Brabant te vinden. Dit aantal is exclusief de 35 klassen met ruim 900 basisschoolleerlingen, die een archeoloog in de klas hebben gehad via Archeoles. In vergelijking met de andere provincies had Brabant op Limburg na de meeste activiteiten en bezoekers. Ten opzichte van 2016 zijn beide toegenomen. Het doel van de Archeologiedagen is de Nederlandse archeologie meer toegankelijk, zichtbaar en beleefbaar te maken voor jong en oud publiek. In Brabant wordt daarbij de nadruk gelegd op de vele vrijwilligers in de archeologie. In geen andere provincie zijn er zoveel heemkundekringen actief betrokken bij het organiseren van activiteiten voor de Archeologiedagen. De landelijke opening vond dit jaar plaats in het Museum voor Religieuze Kunst in het Brabantse Uden. De ontwikkelpunten voor 2018 zijn het betrekken van meer niet-archeologische instellingen om nog meer publiek bij archeologie te betrekken. Daarnaast kunnen er meer samenwerkingsverbanden worden gestimuleerd tussen vrijwilligersorganisaties en bijvoorbeeld gemeentes en/of andere (erfgoed)instellingen.

Maand van de Geschiedenis

Landelijk is de 'Maand van de Geschiedenis' met 395.000 fysieke bezoekers en meer dan 4 miljoen online bezoekers een grote publiekstrekker. De rol van Erfgoed Brabant bij de 'Maand van de Geschiedenis' beperkt zich als partner in OPEN (Overleg Provinciale Erfgoedinstanties in Nederland) tot de promotie, het duiden van het thema en het stimuleren van Brabantse organisaties om te participeren. De Brabantse participatie is niet groot, omdat de maand vooral een nationale aangelegenheid is. Erfgoed Brabant nam in 2017 deel aan de landelijke inspiratiedag met een apart deel voor de leden van OPEN. Dat laatste was een goed initiatief om OPEN meer in beeld te brengen. Ook organiseerde Erfgoed Brabant in samenwerking met de landelijke organisatie een regionale inspiratiemiddag in het Noordbrabants Museum, waar slechts tien deelnemers op af kwamen.

Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed 2018

In de loop van 2017 werd duidelijk dat het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed 2018 er definitief komt. Met het zicht hierop is Erfgoed Brabant in nauwe samenwerking met de provincie begonnen met het verkennen van de mogelijkheden en kansen in een Europese context. Want de regio's in Europa





krijgen een steeds grotere rol. We zijn gestart met een gezamenlijk bezoek aan Brussel: daar zetelen in het Huis der Provinciën speciale vertegenwoordigers van de provincie Noord-Brabant die ook ingezet worden voor het Europees Jaar. In juni bezochten de gedeputeerde en Erfgoed Brabant de jaarlijkse conferentie van Europa Nostra, dit keer in Finland gehouden. Na dit informatieve bezoek is besloten dat we in 2018 gaan onderzoeken wat Europa wat erfgoed betreft voor onze provincie kan betekenen en wat wij voor Europa kunnen betekenen. Tijdens de aftrap van het Europees Jaar in Milaan in december en de opvolgende inspiratiebijeenkomst in Nederland bleken al veel aanknopingspunten. Dankzij onze lobby is de Zuiderwaterlinie gekozen als landelijk schijnwerperproject van het Europees Jaar. Landelijk ligt de uitnodiging om aan te sluiten bij een nieuw religieus erfgoedproject. Europees ligt de uitnodiging om samen met de provincies Noord-Brabant, Gelderland en Overijssel, Erfgoed Gelderland en het Kenniscentrum voor Immaterieel Erfgoed Nederland een jongerenconferentie te organiseren in Berlijn, parallel aan het Europa Nostra congres in juni 2018. Al deze initiatieven worden verder uitgewerkt in 2018.

Vertegenwoordiging landelijke en internationale gremia

Om gevoed te worden met nieuwe trends en ontwikkelingen waren medewerkers van Erfgoed Brabant ook in 2017 actief binnen allerhande landelijke en internationale gremia, zoals het Erfgoedplatform '92, het Landelijk Vakoverleg Erfgoededucatie, het Landelijk Contact Museumconsulenten, het Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen in Nederland, het Netwerk Digitaal Erfgoed en het Brabant DC netwerk, onderdeel van het internationale DC Network. In november bracht een Brabantse delegatie uit laatstgenoemd netwerk samen met gedeputeerde Swinkels een driedaags bezoek aan het World Creativity Forum in het Deense Arhus, op dat moment Culturele Hoofdstad van Europa 2017. Hier haalden we brede inspiratie op voor de creatieve omgang met erfgoed. Ook hier bleek dat wij niet alleen komen halen, maar in toenemende mate ook komen brengen. Er wordt vanuit Nederlands perspectief steeds meer naar Noord-Brabant gekeken als een voortrekkersregio op het gebied van erfgoed, met name de integrale insteek, erfgoededucatie en digitalisering. Daarmee wordt Erfgoed Brabant steeds meer gezien als een serieuze partner op het gebied van erfgoedontwikkeling. Bijzondere vermelding in dit verband verdient het lidmaatschap vanuit Erfgoed Brabant van de jury van de prestigieuze BNG Bank Erfgoedprijs voor de beste erfgoedgemeente van Nederland. In 2018 won Zutphen deze prijs.





Resultaten Netwerk in cijfers

- Brabantse Erfgoedprijs 2017: 72 inzendingen, 8 op de shortlist, 3 genomineerden, 1 winnaar: Blind Walls Gallery in Breda. Bij de uitreiking 150 gasten
- Erfgoedontmoeting in Oorlogsmuseum Overloon: 70 deelnemers
- Erfgoedontmoeting in Duvelhok te Tilburg: 80 deelnemers
- 6 Café de Zachte G op locaties in Tilburg, 's-Hertogenbosch (3x), Veldhoven, Oirschot. Totaal aantal aanwezigen: 450
- 85 deelnemers aan de Dag van de Brabantse Volkscultuur in Valkenswaard
- 5.000 bezoekers aan het Ons Brabant Festival in Helmond
- Bijgedragen aan de totstandkoming van de Liniplanner voor de Zuiderwaterline, budget 2,5 miljoen euro
- 65 deelnemers aan Liniemeeting in Geertruidenberg
- Crossroads-bijeenkomsten waarin meer dan 500 persoonlijke verhalen uit de Tweede Wereldoorlog zijn aangeleverd, hieruit volgt een selectie van 75 verhalen
- 75 deelnemers aan bijeenkomst 'De Dodendraad leeft', 28 gemeenten doen mee
- 6-delige televisieserie 'Brabants Landgoed' over Haanwijk te Sint-Michielsgestel, Landgoed Baest bij Oirschot en Kasteel Heeze
- 230 Brabantse kerken openen tijdens Open Kerkendag hun deuren voor het publiek op zondag 26 november: duizenden bezoekers
- 35 algemene adviesaanvragen financiering erfgoedprojecten, 7 erfgoed aanvragen bij Impulsgeldenregeling met als resultaat 0 positief juryadvies
- 6.800 van de totaal 43.600 bezoeken aan de Nationale Archeologiedagen vonden in Noord-Brabant plaats
- 35 klassen met 900 leerlingen in totaal volgen Archeoles in het kader van de Nationale Archeologiedagen
- Slechts 10 deelnemers aan regionale inspiratiedag Maand van de Geschiedenis in het Noordbrabants Museum
- 4 buitenlandse reizen in het kader van de opbouw van een internationaal netwerk

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



2.6 Bedrijfsvoering

Bestuur en directie

Het jaar 2017 was het eerste volledige jaar waarin Erfgoed Brabant met de Code Governance Cultuur werkte. Hierbij is een expliciete keus gemaakt voor het bestuursmodel: een eenhoofdige directeur-bestuurder en een Raad van Toezicht. In de praktijk is de grootste verandering de flexibiliteit die is ontstaan in het werven van (tijdelijk) personeel. Er kunnen voortaan sneller bestuurlijke besluiten worden genomen, hetgeen de professionele slagvaardigheid van de organisatie ten goede is gekomen. Om de Raad van Toezicht goed te kunnen informeren wordt een register met de genomen besluiten bijgehouden. Het directieteam, bestaande uit de directeur-bestuurder en de adjunct-directeur, functioneerde in 2017 goed en collegiaal. Speciale aandacht ging uit naar het beter sturen op de tijdige besteding van budgetten en het strakker organiseren van de personele organisatie. Het periodieke overleg tussen de directie en de accounthouder bij de provincie is ook in 2017 soepel en constructief verlopen. Hetzelfde geldt voor het contact met het bureauhoofd Cultuur van Toen. Tot slot heeft de directie ook in 2017 periodiek overleg gevoerd met de PVT. De interne communicatie is en blijft een voortdurend punt van aandacht. De samenwerking met de PVT verloopt prima en wordt door de directie zeer gewaardeerd.

Personeel

De omvang van de vaste personeelsformatie bedroeg op 31 december 2017: 17,3 fte (2016: 16,5 fte). Gedurende het jaar zijn drie vacatures ingevuld en heeft één medewerker de organisatie verlaten. Erfgoed Brabant hecht grote waarde aan de inbreng van jongere erfgoedwerkers. Daarom neemt zij op projectbasis Erfgoedtalenten aan (in 2017: 4 medewerkers), voert zij een actief stage- en vrijwilligersbeleid (in 2017: 2 plaatsen) en wordt zij geadviseerd door de Erfgoedbènde. Voor de coördinatie van laatstgenoemde hebben we een vacature ingevuld en we hebben een medewerker aangetrokken met als taak de Nationale Archeologiedagen en Open Kerkendag te organiseren. Beide medewerkers zijn recent afgestudeerden. Verder beheert en ondersteunt Erfgoed Brabant twee leerstoelen aan Tilburg University, te weten de bijzondere leerstoel Cultuur in Brabant (0,4 fte) en de bijzondere leerstoel Diversiteit in Taal en Cultuur (0,4 fte). Tot slot maakt Erfgoed Brabant voor diverse specifieke werkzaamheden gebruik van verschillende inhuurkrachten (zzp'ers en via bedrijven). Het ziekteverzuimpercentage bedroeg in 2017 gemiddeld 2,9%. Dat is iets meer dan vorig jaar, maar nog steeds ruim beneden het landelijke gemiddelde van 4,3%. Op 17 oktober 2017 is het actieprogramma 'Frisse Peper' gestart. Het gaat om een gezamenlijk ontwikkeltraject. In twee sessies hebben we de organisatie en bedrijfscultuur besproken en zijn we op zoek gegaan naar verbeterpunten. Er zijn vervolgens drie werkgroepen gevormd die met de gekozen onderwerpen aan de slag zijn gegaan. Deze acties worden in 2018 uitgevoerd.

Medewerkers in 2017

Annette Gaalman	Collecties en digitalisering, projectleiding	0,9 fte
Anne-Wil Maris	Evenementen en relatiebeheer, projectleiding	0,9 fte
Cris Kremers	Digitalisering, projectleiding	1,0 fte
Dieuwertje de Nigtere	Educatie en evenementen	0,8 fte
Dik Elings	Financiën	1,0 fte
Doret Eeken	Ondersteuning erfgoedveld en evenementen	0,6 fte
Francisca Priem	Erfgoedbènde	0,2 fte
Heleen Regenspurg	Digitalisering en communicatie	0,8 fte
Irry Vervoord	Administratie en projectondersteuning	0,8 fte
Jos Swanenberg	Ondersteuning erfgoedveld	0,6 fte



Josewine Hubers	Administratie en projectondersteuning	0,8 fte
Lara Boon (vanaf augustus)	Nationale Archeologiedagen/Open Kerkendag	0,8 fte
Marlon van den Bergh (vanaf oktober)	Crossroads Brabant 40-45	0,7 fte
Mark Mooren	Zakelijke directie	1,0 fte
Marloes van de Hei	Ondersteuning erfgoedveld	0,8 fte
Monika Lechner	Digitalisering	0,8 fte
Monique Groot	Ondersteuning erfgoedveld, projectleiding	0,8 fte
Natasja van der Heijden (tot augustus)	Erfgoedbènde en Nationale Archeologiedagen	0,4 fte
Ninke van der Heijden	Educatie, digitalisering en projectleiding	1,0 fte
Patrick Timmermans	Algemene directie	1,0 fte
Rob Vos (maart-november)	Communicatie	0,8 fte
Rolf Vonk (vanaf april)	Educatie en ondersteuning erfgoedveld	0,8 fte
Tera Uijtdewilligen	Educatie en projectleiding Academie	0,9 fte
Wouter Loeff	Redacteur Brabants Erfgoed	1,0 fte

Sociaal Pact

De provincie wil een bijdrage leveren aan het creëren van werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit geldt ook voor provinciale uitvoeringsorganisaties, zoals Kunstbalie, bkcc en Erfgoed Brabant. In dit kader van het door ons ondertekende Sociaal Pact hebben we een student van de Stichting Buitengewoon Leren & Werken Prins Heerlijk een werkstageplek aangeboden voor de duur van twee jaar. Dit traject is succesvol in augustus afgerond. In het tweede halfjaar hebben we vier Erfgoedtalenten ingezet. Deze medewerkers hebben zich vooral beziggehouden met redactiewerk voor het nieuw te ontwikkelen platform. Erfgoedtalent is organisatie die kansplaatsen biedt voor getalenteerde recent afgestudeerde jongeren. Zo kunnen zij ervaring opdoen en de moeilijke stap naar erfgoedprofessional zetten. Bij Erfgoed Brabant is dat uitstekend gelukt. Inmiddels hebben alle vier de talenten een volgende stap gemaakt. Drie ervan werken nu tijdelijk bij Erfgoed Brabant en één heeft een andere baan in het veld gevonden.

Monitoring en evaluatie

Naast de gebruikelijke monitoring en evaluaties op activiteitsniveau heeft Erfgoed Brabant in de tweede helft van 2017 Dynamic Concepts opdracht gegeven om een markt- en lezersonderzoek voor het tijdschrift 'In Brabant' te houden. De resultaten uit deze onderzoeken zijn van nut in de gesprekken over de toekomst van het blad. Doordat we nu weten wat onze lezers van het blad vinden en of er groei mogelijk is, kunnen alle facetten meegewogen worden. Daarnaast hebben de onderzoeken de erfgoeddoelgroep, waar ook onze andere projecten zich regelmatig op richten, duidelijker in kaart gebracht.

Communicatie

In het voorjaar van 2017 ging een lang gekoesterde wens in vervulling: Erfgoed Brabant kreeg een eigen communicatiemedewerker. Hoewel deze medewerker met veel enthousiasme van start is gegaan, bleek na een tijdje dat hij zich toch niet helemaal thuis voelde in onze organisatie en hebben we in goede harmonie afscheid van elkaar genomen. Hierdoor zijn verschillende communicatie-activiteiten noodgedwongen niet tot uitvoering gekomen, zoals het schrijven van een strategisch communicatieplan. Gelukkig kregen we ondersteuning vanuit de afdeling communicatie van de provincie. In het najaar is een nieuwe medewerker geworven. Deze is begin 2018 begonnen. Ondanks deze problematiek hebben we op verschillende momenten met het veld kunnen communiceren: met het uitbrengen van de nieuwsbrief, het publiceren van agenda- en nieuwsitems en het plaatsen van social media-berichten.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



Communicatie in cijfers

- Abonnees nieuwsbrief Erfgoed Brabant (maart 2018): 2.279
- Aantal Erfgoed Brabant-nieuwsbrieven uitgebracht: 6
- Gemiddeld zijn de mails met de nieuwsbrieven door 53,93% van de ontvangers geopend
- Aantal gebruikers die de Facebook-pagina van Erfgoed Brabant liken (december 2017): 817
- Aantal gebruikers die Erfgoed Brabant op Twitter volgen (maart 2018): 2.103
- Aantal gepubliceerde nieuwsitems op erfgoedbrabant.nl: 89
- Aantal gepubliceerde agenda-items op erfgoedbrabant.nl: 87

Financieel

Administratief-financieel is Erfgoed Brabant helemaal op orde en bij de tijd. Ook in 2017 heeft de medewerker financiën zelf een concept-jaarrekening opgesteld. In 2017 heeft Erfgoed Brabant € 2.738.531 ter beschikking gehad. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

- Structurele subsidie: begroot € 1.698.185, gerealiseerd € 1.698.185
- Tijdelijke/incidentele subsidies: begroot € 622.153, gerealiseerd € 788.607
- Eigen inkomsten: begroot € 154.500, gerealiseerd € 251.738

Qua inkomsten bleef Erfgoed Brabant ook in 2017 grotendeels afhankelijk van structurele en incidentele subsidies en opdrachten van de provincie. Hierbij is het zaak om in goede afstemming op het inhoudelijk programma een juiste balans te vinden tussen enerzijds uitvoerder van provinciaal beleid en anderzijds de eigenstandige positie als intermediair van het Brabantse erfgoedveld. Het spreiden van risico's aan de inkomstenkant door in te zetten op meer partijen (gemeenten, fondsen, etc.) is een weg die op projectniveau bewandeld kan worden. Erfgoed Brabant zal echter altijd voor het grootste gedeelte aangewezen blijven op provinciale middelen. Het besluit om vanaf 2016 de jaarlijkse subsidie tot en met 2019 niet meer te indexeren, hetgeen ons jaarlijks circa € 30.000 minder inkomsten oplevert, is een teken dat we alerter zullen moeten zijn op additionele of andere vormen van financiering, willen we op hetzelfde niveau kunnen blijven acteren. Anderzijds moet er meerjarige duidelijkheid zijn over de basis van onze activiteiten, om te voorkomen dat Erfgoed Brabant zich tot een soort van 'projectenfabriek' ontwikkelt, een organisatie zonder duidelijke eigen lijn en koers die voortkomt uit vragen uit het veld. Positief was dat Erfgoed Brabant van 2017 tot en met 2019 die duidelijkheid over meerjarige financiering in de basis en programmatisch heeft gekregen. Daarnaast zijn er losse projectsubsidies en opdrachten gekomen.

De lasten van Stichting Erfgoed Brabant waren in 2017 als volgt verdeeld:

- Personeelskosten: begroot € 1.545.034, gerealiseerd € 1.667.800
- Organisatiekosten: begroot € 93.835, gerealiseerd € 121.710
- Huisvestingskosten: begroot € 186.500, gerealiseerd € 151.421
- Automatiseringskosten: begroot € 47.000, gerealiseerd € 72.741
- Projectkosten: begroot € 602.469, gerealiseerd € 918.051

De lasten betreffen voor een groot gedeelte personele kosten: Erfgoed Brabant bestaat bij de gratie van haar deskundige medewerkers. De kosten voor huisvesting en andere overhead zijn stabiel, maar relatief hoog. Beide zaken zorgen ervoor dat er telkens krap materieel budget is om activiteiten te ondernemen. In 2017 hebben we daartoe verschillende bestemmingsreserves vrij kunnen maken. Naar de toekomst gekeken zal de druk op het materieel budget bij een voorziene stijging van de vaste



personeelslasten (door cao-aanpassingen en periodiekenopbouw) toenemen. We moeten dan op zoek naar additionele middelen om activiteiten ook daadwerkelijk te kunnen realiseren.

Erfgoed Brabant had in 2017 in negatief resultaat uit gewone bedrijfsvoering: € -193.192. Dit tekort werd onder meer veroorzaakt door de inzet van de nieuwe medewerkers voor communicatie en digitalisering, alsmede extra personeel voor de tijdige realisatie van het nieuwe platform Brabants Erfgoed. Om de onvoorziene kosten te dekken is een beroep gedaan op bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen voor een totaalbedrag van € 186.383. Dit leidt uiteindelijk tot een klein negatief bedrag over 2017 van € -6.809, dat conform de vastgestelde verdelingsystematiek is onttrokken aan de egalisatiereserves.

Voor een uitgewerkte verantwoording van de financiële ontwikkeling en resultaten van Erfgoed Brabant wordt verwezen naar het financieel jaarverslag 2017.

Hierna staat ter vergelijking met de jaarrekening 2017 en als doorkijk naar de toekomst de begroting 2018 afgedrukt.

Begroting 2018

INKOMSTEN			Subtotaal	Totaal
Structurele en meerjarige subsidies				
Provincie Noord-Brabant: begrotingssubsidie (incl. leerstoelen)			1.815.588	
Provincie Noord-Brabant: doorontwikkeling Brabant Cloud/Platform			195.000	
Provincie Noord-Brabant: doorontwikkeling Erfgoed Brabant Academie			147.900	
				2.158.488
Projectsubsidies en opdrachten				
Kunstbalie: Cultuureducatie met Kwaliteit			50.000	
Provincie Noord-Brabant: Museumchatjes primair onderwijs			125.000	
Provincie Noord-Brabant: Museumchatjes pilot voortgezet onderwijs			29.750	
Idem: projectsubsidie Religieus Brabant Kerkenregeling/Open Kerkendag			20.500	
Aanvullende projectsubsidies en opdrachten			PM	
				225.250
Eigen inkomsten				
Tijdschrift In Brabant			15.000	
Verkoop publicaties			2.500	
Lesproducten erfgoededucatie			6.000	
Overige inkomsten webwinkel			1.500	
Scholings- en cursusinkomsten			25.000	
Entree evenementen			5.000	
Deelnemersbijdragen Brabant Cloud			25.000	
Brabants Heem boekhouding en secretariaat			15.000	
Landelijk Contact Museumconsulenten boekhouding			3.500	
De Brabantse Boerderij boekhouding en secretariaat			2.000	
Rente			2.000	
				102.500
Onttrekking reserves				
Onttrekking egalisatiereserve Erfgoed Brabant			40.000	
Onttrekking egalisatiereserve Provincie Noord-Brabant			78.077	
				118.077
TOTAAL INKOMSTEN				2.604.315

ABAB Accountants B.V.



UITGAVEN	Materieel	Personeel	Subtotaal	Totaal
Erfgoed Brabant Platform				
Personele inzet		296.348	296.348	
Beheer en bijhouden website	5.000		5.000	
Ontwikkeling Erfgoed Brabant Platform	75.000		75.000	
Onderhoud en doorontwikkeling Brabant Cloud	95.000		95.000	
Onderhoud en beheer Collectieregistratiesysteem (Memorix Maior)	40.000		40.000	
Inzet Erfgoedtalenten	66.000		66.000	
Tijdschrift In Brabant	25.000		25.000	
Totaal Erfgoed Brabant Platform	306.000	296.348	602.348	602.348
Erfgoed Brabant Academie				
Personele inzet		512.845	512.845	
Website	25.000		25.000	
Ondersteuning en ontwikkeling erfgoedwerkers	40.000		40.000	
Scholings- en cursuskosten en evenementen	20.000		20.000	
Brabantse Dialectprijs	5.000		5.000	
Doorgaande leerlijn primair onderwijs	10.000		10.000	
Museumschatjes primair onderwijs	115.000		115.000	
Museumschatjes pilot voortgezet onderwijs	26.750		26.750	
Cultuureducatie met Kwaliteit	50.000		50.000	
Wetenschappelijk onderzoek/onderwijs en valorisatie leerstoelen	117.403		117.403	
Totaal Erfgoed Brabant Academie	409.153	512.845	921.998	921.998
Erfgoed Brabant Netwerk				
Personele inzet		239.605	239.605	
Samenwerking basisinfrastructuur erfgoed (Erfgoed Alliantie Brabant)	5.000		5.000	
Evenementen en bijeenkomsten	20.000		20.000	
Financiële bijdrage ZHC en NBAG	8.500		8.500	
(Inter)nationalisering	11.500		11.500	
Erfgoedbènde	1.000		1.000	
Projecten Kerkenregeling en Open Kerkendag		20.500	20.500	
Communicatie materieel budget	5.000		5.000	
Totaal Erfgoed Brabant Netwerk	51.000	260.105	311.105	311.105
Bedrijfsvoering				
Bestuur				
Bestuurszaken	7.500		7.500	
Externe advisering	2.000		2.000	
Netwerk en representatie	4.000		4.000	
				13.500

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



Interne organisatie				
Personele inzet		377.364	377.364	
Vergoedingen vrijwilligers en stagiairs	1.500		1.500	
Reiskosten woon-werkverkeer	27.000		27.000	
Opleiding en bijscholing	15.000		15.000	
Ziekteverzuimverzekering	24.000		24.000	
Overige personeelslasten	5.000		5.000	
Kantoorbenodigdheden	2.500		2.500	
Telefoonkosten	17.000		17.000	
Porti- en verzendkosten algemeen	7.000		7.000	
PerfectView	5.000		5.000	
Kopieer- en printkosten algemeen	7.500		7.500	
Drukwerk algemeen	2.500		2.500	
Kantinekosten	10.000		10.000	
Contributies, abonnementen, lidmaatschappen	3.000		3.000	
Rente en bankkosten	1.000		1.000	
Algemene verzekeringen	1.500		1.500	
				506.864
Financieel				
Afschrijving inventaris	10.000		10.000	
Advieskosten (personeel en financieel)	1.500		1.500	
Accountantskosten	16.500		16.500	
Loonbureau	7.500		7.500	
				35.500
Automatisering				
Licenties en onderhoud	43.000		43.000	
				43.000
Huisvesting				
Huur (kantoor en garage)	107.500		107.500	
Energiekosten	15.000		15.000	
Bijkomende leveringen en diensten (servicekosten)	35.000		35.000	
Interieurverzorging eigen ruimtes	12.500		12.500	
				170.000
Totaal Bedrijfsvoering	391.500	377.364	768.864	768.864
TOTAAL UITGAVEN				2.604.315
VERSCHIL INKOMSTEN/UITGAVEN				0



3. Verslag Raad van Toezicht

Het jaar 2017 was het eerste volledige jaar waarin Erfgoed Brabant op basis van een bewuste keuze binnen de Code Cultural Governance met een Raad van Toezicht heeft gewerkt. In 2017 bestond de Raad van Toezicht uit de volgende leden:

- Henk Willems, voorzitter
- Alfred Veltman, vice-voorzitter
- Jan van Heijningen, secretaris
- Jaco Reijrink, audit-commissie
- Ans Buys, lid

In verband met het statutair terugtreden van Alfred Veltman met ingang van 1 januari 2018 heeft de Raad van Toezicht in het najaar een vacature geplaatst. Met de kandidaten zijn gesprekken gevoerd, waarop Mark van Stappershoef, voormalig kabinetschef van de commissaris van de koning en nu burgemeester van Goirle, door de Raad is uitgenodigd de vrijgekomen plek te bekleden.

De Raad van Toezicht kwam in 2017 vier keer bijeen: op 13 februari, 29 mei, 25 september en 16 oktober. Op de agenda van de vergaderingen stonden, naast vaste punten als de goedkeuring van werkplan/begroting en bestuursverslag/jaarrekening, thema's centraal als de vier provinciale verhaallijnen, de voortgang van grote projecten als Crossroads Brabant 40-45, de politieke ontwikkelingen rondom de vernieuwing van het Monumentenfonds Brabant, de wetgeving rond datalekken, de instelling van de inhoudelijke adviesraad, het Europees Jaar van het Cultureel Erfgoed en de profielschets voor het nieuw te benoemen lid van de Raad van Toezicht.

Het overleg binnen de Raad van Toezicht en met de directeur-bestuurder verliep harmonieus en informeel. Om tegemoet te komen aan de wens van leden van de Raad om, ondanks de ontstane grotere formele afstand ten opzichte van de organisatie, toch voeling te blijven houden met de medewerkers en hun werkzaamheden is besloten om op gezette tijden presentaties in de vergadering te houden. Zo hielden verschillende medewerkers in 2017 een voordracht, onder meer over de ontwikkeling en stand van zaken van Brabants Erfgoed. Dit wordt door alle partijen bijzonder op prijs gesteld. Ook zal er vanaf 2018 eenmaal per jaar een informeel contactmoment zijn met alle medewerkers. Verder overlegt de raad elk jaar met de PVT. Dit jaar vond dat gesprek op 13 februari plaats.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4. Financieel verslag

4.1 Algemene gegevens

Rechtsvorm	Stichting
Bedrijfsadres	Waterstraat 16 5211 JD 's-Hertogenbosch
Directeur-bestuurder	P.J.G.M. Timmermans
Raad van Toezicht	H.P.T.M. Willems, voorzitter J.G.I.M. Reijrink A.P.M. Veltman (t/m 31 december 2017) J.A.M. van Heijningen J.W.M. Buys M.W.A.M. van Stappershoef (vanaf 1 januari 2018)
Stichtingsactiviteiten	Erfgoed Brabant versterkt, ondersteunt en verbindt het erfgoedveld, onderwijs en beleidsmakers in het verkennen, behouden en doorgeven van het veelzijdige verhaal van Brabant. Erfgoed Brabant doet dit door projecten uit te voeren die kennisuitwisseling mogelijk maken, kwaliteit in het beheer en overdracht van erfgoed bevorderen en door nieuwe verbindingen en frisse blikken te stimuleren.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.2 Balans per 31 december 2017
(na verwerking voorstel resultaatbestemming)

ACTIVA

	<u>31-dec-17</u>		<u>31-dec-16</u>	
	€	€	€	€
<u>Vaste activa</u>				
<u>Materiële vaste activa</u>				
Andere vaste bedrijfsmiddelen		37.180		27.483
<u>Viottende activa</u>				
<u>Vorderingen</u>				
Debiteuren	440.823		10.423	
Overige vorderingen	<u>41.849</u>		<u>29.570</u>	
		482.672		39.993
<u>Liquide middelen</u>		1.182.398		1.162.061
		<u>1.702.250</u>		<u>1.229.537</u>

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



PASSIVA

	<u>31-dec-17</u>		<u>31-dec-16</u>	
	€	€	€	€
<u>Eigen vermogen</u>				
Egalisatiereserve Provincie Noord-Brabant		174.708		180.726
Egalisatiereserve Erfgoed Brabant		44.724		45.514
Bestemmingsreserves		-		129.707
Bestemmingsfondsen Provincie Noord-Brabant		246.636		6.814
Bestemmingsfondsen overig		<u>65.992</u>		<u>79.412</u>
			532.060	442.173
<u>Voorzieningen</u>				
Voorzieningen		44.410		62.697
<u>Kortlopende schulden</u>				
Crediteuren		138.979		108.461
Toegekende verdeelsubsidies		27.713		62.251
Belastingen en premies sociale verzekeringen		192.385		64.556
Pensioenfondsen		-		1.169
Overige schulden en overlopende passiva		<u>766.703</u>		<u>488.230</u>
			1.125.780	724.667
			<u>1.702.250</u>	<u>1.229.537</u>

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.3 Staat van baten en lasten over 2017

	01-01-17 t/m 31-12-17	begroting 2017	afwijking begroting / realisatie	01-01-16 t/m 31-12-16
	€	€	€	€
<u>Baten</u>				
Structurele subsidies Provincie Noord-Brabant	1.698.185	1.698.185	-	1.698.185
Tijdelijke/incidentele subsidies en opdrachten Provincie Noord-Brabant	788.608	622.153	166.455	643.398
Eigen inkomsten	251.738	154.500	97.238	268.325
	<u>2.738.531</u>	<u>2.474.838</u>	<u>263.693</u>	<u>2.609.908</u>
<u>Lasten</u>				
Personeelskosten	1.667.800	1.545.034	122.766	1.485.631
Organisatiekosten	121.710	93.835	27.875	123.089
Huisvestingskosten	151.421	186.500	-35.079	138.382
Automatiseringskosten	72.741	47.000	25.741	505.089
Projectkosten	918.051	602.469	315.582	440.610
	<u>2.931.723</u>	<u>2.474.838</u>	<u>456.885</u>	<u>2.692.801</u>
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	<u>-193.192</u>	<u>-</u>	<u>-193.192</u>	<u>-82.893</u>
<u>Dotaties en onttrekkingen</u>				
Mutaties in bestemmingsreserves	53.180	-	53.180	62.395
Mutaties in bestemmingsfondsen	133.203	-	133.203	30.936
	<u>186.383</u>	<u>-</u>	<u>186.383</u>	<u>93.331</u>
Resultaat voor verwerking resultaatbestemming	<u>-6.809</u>	<u>-</u>	<u>-6.809</u>	<u>10.438</u>
Verwerking resultaat in de egalisatiereserve	6.809	-	6.809	-10.438

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.



4.4 Toelichting op de jaarrekening

4.4.1 Grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt de leiding van de stichting schattingen en gaat van bepaalde veronderstellingen uit die van invloed kunnen zijn op de waardering van de activa, passiva en de uitkomsten van staat van baten en lasten. De werkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen en veronderstellingen. Deze eventuele verschillen worden in het volgende boekjaar verwerkt.

Algemeen

In 2017 is het besluit genomen om de presentatie van de resultatenrekening en de toelichting daarop te vereenvoudigen. Tot en met 2016 werden de kosten per project of programmaliijn weergegeven. De aansluiting met de administratie was op deze manier niet altijd even makkelijk, omdat kosten in de boekhouding op een bepaalde grootboekrekening zijn geboekt, terwijl ze in de jaarrekening per project werden weergegeven. Het saldo van één grootboekrekening (kostensoort) werd dus in delen gepresenteerd in de jaarrekening. Vanaf 2017 is besloten de resultatenrekening en de toelichting te laten aansluiten op de indeling in de administratie (Exact). Om toch inzicht te hebben in de kosten per programmaliijn is een aparte specificatie in de jaarrekening opgenomen waarin per hoofdkostensoort wordt aangegeven op welke programmaliijn de kosten betrekking hebben. Tevens is in de jaarrekening 2017 de kostenverdeelstaat als specificatie opgenomen. In voorgaande jaren werd deze staat als een bijlage op de jaarrekening verstrekt. Verder zijn de vergelijkende cijfers van 2016 in de resultatenrekening opgenomen. Voor de tijdelijke en incidentele subsidies is in 2017 ook een overzicht per subsidie opgenomen, waaruit de stand van zaken per 31 december 2017 blijkt. Eventuele overschotten zijn in bestemmingsfondsen opgenomen.

4.4.2 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 640 'Organisaties zonder Winststreven'. De waardering van activa en passiva is gebaseerd op het stelsel van historische kosten. Hierna niet-genoemde activa en passiva zijn voor de nominale waarde in de balans opgenomen.

Financiële instrumenten

De onderneming maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van financiële instrumenten, die in de balans als activa en passiva zijn verantwoord. De op de balans opgenomen financiële instrumenten bestaan voornamelijk uit handelsdebiteuren, liquide middelen en leveranciers- en handelskredieten. Over deze financiële instrumenten loopt de onderneming rente- en kredietrisico. De onderneming maakt geen gebruik van afgeleide financiële instrumenten om deze risico's af te dekken.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn in het algemeen lineair berekend en gerelateerd aan de verwachte economische levensduur, met inachtneming van de restwaarde.

Voorraden

De voorraad van de aanwezige boeken is gewaardeerd tegen de kostprijs of lagere marktwaarde van de aanwezige voorraad op 31 december.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



Vorderingen: debiteuren

De debiteuren zijn bij de eerste verwerking in de balans gewaardeerd tegen de nominale waarde. Voorzieningen wegens oninbaarheid zijn in mindering gebracht op de aldus bepaalde waarde van de vordering. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordelingen van de vorderingen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen en verliezen die op balansdatum in rechte afdwingbaar zijn of zijn aan te merken als een 'feitelijke' verplichting, waarbij het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichting of verlies middelen of andere activa de onderneming zullen verlaten en van de verplichtingen en verliezen een betrouwbare schatting is te maken. Het bedrag dat als voorziening wordt opgenomen is de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de betreffende verplichting en verliezen af te wikkelen. Bij deze schatting is zoveel mogelijk rekening gehouden met alle risico's en onzekerheden die samenhangen met de voorziening. Voor zover de uitgaven voor de afwikkeling van voorzieningen op derden kunnen worden verhaald, zijn deze vergoedingen niet in de voorziening betrokken, maar als een afzonderlijk actief op de balans opgenomen. Tenzij anders vermeld in deze toelichting, zijn de voorzieningen gewaardeerd tegen de nominale waarde. Bij waardering tegen de contante waarde is de voorziening contant gemaakt tegen de actuele markttrente per balansdatum (disconteringsvoet voor belastingen), gebaseerd op hoogwaardige ondernemingsobligaties.

Langlopende en kortlopende schulden

Alle schulden, zowel de langlopende als de kortlopende, zijn bij de eerste verwerking in de balans gewaardeerd tegen de reële waarde. Als gevolg van het verschil tussen de markttrente en de nominale rente van deze schulden wijkt de balanswaarde van de schulden af van de nominale waarde.

4.4.3 Grondslagen voor de bepaling van de baten en lasten

Algemeen

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de in het boekjaar geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het boekjaar op basis van verkrijgingprijzen. Winsten op transacties zijn verantwoord in het jaar waarin ze zijn gerealiseerd; verliezen zijn verantwoord in het jaar waarin ze voorzienbaar waren, rekening houdend met de grondslagen voor voorzieningen.

Baten

Opbrengsten van diensten worden opgenomen op het moment dat de diensten zijn verricht of naar rato waarin de diensten zijn verricht. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend.

Lasten

De lasten worden bepaald op basis van historische uitgaafprijzen. Afschrijvingen zijn berekend volgens de grondslagen vermeld bij de vaste activa.

Rentebaten en -lasten

De rentebaten betreffen het van derden ontvangen en te ontvangen bedrag aan interest over het boekjaar. De rentelasten betreffen het betaalde en te betalen bedrag aan interest over het boekjaar.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.



4.5 Toelichting balans per 31 december 2017

4.5.1 Vaste activa

Materiële vaste activa

Het waardeverloop van de materiële vaste activa is als volgt samen te vatten:

	2017	2016
	€	€
<u>Stand begin boekjaar</u>		
Aanschaffingsprijs	75.325	75.406
Cumulatieve afschrijvingen	<u>-47.842</u>	<u>-24.925</u>
Boekwaarde	<u>27.483</u>	<u>50.481</u>
<u>Mutaties</u>		
Investerings inventarissen	18.831	1.011
Desinvestering	-34.847	-1.092
Desinvestering afschrijvingen	34.847	-
Afschrijvingen	<u>-9.134</u>	<u>-22.917</u>
	<u>9.697</u>	<u>-22.998</u>
<u>Stand einde boekjaar</u>		
Aanschaffingsprijs	59.309	75.325
Cumulatieve afschrijvingen	<u>-22.129</u>	<u>-47.842</u>
	<u>37.180</u>	<u>27.483</u>

De economische levensduur van de investeringen is als volgt:

Inventarissen	5 jaren
Telefooncentrale	10 jaren
WIFI aanleg	5 jaren
Automatisering	3 jaren

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.



4.5.2 *Vlottende activa*

	31 dec. 2017	31 dec. 2016
	€	€
<u>Vorderingen</u>		
<u>Debiteuren</u>		
Debiteurensaldo einde boekjaar	441.542	11.142
af: voorziening wegens mogelijke oninbaarheid	-719	-719
	<u>440.823</u>	<u>10.423</u>
<u>Overige vorderingen</u>		
BTW 4e kwartaal	1.088	10.167
Overige vorderingen	634	748
Vooruitbetaalde kosten	5.407	4.131
Nog te ontvangen rente	1.665	5.964
Pensioenfonds	813	-
Stichting Beheer Museumkwartier	11.575	5.460
Subsidie Provincie Noord-Brabant	10.250	-
VisitBrabant inzake Crossroads	10.417	-
Bijdrage Mondriaanfonds	-	3.100
	<u>41.849</u>	<u>29.570</u>

Vorderingen:

Alle vorderingen hebben een looptijd korter dan één jaar.

	31 dec. 2017	31 dec. 2016
	€	€
<u>Liquide middelen</u>		
Kas	131	46
Van Lanschot, zakelijke rekening 22.55.88.587	2.167	10.034
Van Lanschot, comfortdeposito 22.52.35.579	-	501.424
ING, zakelijke rekening 316557	271.095	5.037
ING, spaarrekening 316557	864.511	576.193
ING, zakelijke rekening 300140	50	62
ING, spaarrekening 300140	44.444	69.265
	<u>1.182.398</u>	<u>1.162.061</u>

De liquide middelen zijn vrij beschikbaar en terstond opeisbaar.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.5.3 Eigen vermogen

	Stand per 01-01-17 €	Overboeking 01-01-17 €	Mutaties boekjaar €	Stand per 31-12-2017 €
<u>Egalisatiereserve</u>				
Het verloop van de Egalisatiereserve is als volgt:				
Egalisatiereserve Provincie Noord-Brabant	180.726	-	-6.018	174.708
Egalisatiereserve Erfgoed Brabant	45.514	-	-791	44.724
	<u>226.240</u>	<u>-</u>	<u>-6.809</u>	<u>219.432</u>
<u>Bestemmingsreserves</u>				
Het verloop van de Bestemmingsreserves is als volgt:				
Bestemmingsreserve Erfgoedprijzen	9.000	-	-9.000	-
Bestemmingsreserve Relatiemanagement	25.698	-	-25.698	-
Bestemmingsreserve Training en coaching	16.982	-	-16.982	-
Bestemmingsreserve Cultuureducatie met Kwaliteit	25.316	-25.316	-	-
Bestemmingsreserve Platform website	49.464	-49.464	-	-
Bestemmingsreserve Museumschatjes	1.747	-1.747	-	-
Bestemmingsreserve Verhalen van Vriend en Vijand	1.500	-	-1.500	-
subtotaal	<u>129.707</u>	<u>-76.527</u>	<u>-53.180</u>	<u>-</u>
<u>Bestemmingsfondsen</u>				
<u>Bestemmingsfondsen Provincie Noord-Brabant</u>				
Bestemmingsfonds Museumschatjes	-	1.747	73.803	75.550
Bestemmingsfonds Monitoring en evaluatie	6.814	-	-6.814	-
Bestemmingsfonds Doorontwikkeling EAB en Platform	-	246.012	-140.986	105.026
Bestemmingsfonds Zuiderwaterlinie	-	-	17.607	17.607
Bestemmingsfonds MEST	-	-	-	-
Bestemmingsfonds Leerstoel Cultuur in Brabant	-	35.496	-22.930	12.566
Bestemmingsfonds Leerstoel Taal en Cultuur	-	51.034	-15.147	35.887
subtotaal	<u>6.814</u>	<u>334.289</u>	<u>-94.467</u>	<u>246.636</u>
<u>Bestemmingsfondsen overig</u>				
Bestemmingsfonds Historische publicaties	79.412	-	-34.920	44.492
Bestemmingsfonds Cultuureducatie met Kwaliteit	-	25.316	-3.816	21.500
subtotaal	<u>79.412</u>	<u>25.316</u>	<u>-38.736</u>	<u>65.992</u>
Totaal bestemmingsfondsen	<u>86.226</u>	<u>359.605</u>	<u>-133.203</u>	<u>312.628</u>
Totaal vermogen	<u>442.173</u>	<u>283.078</u>	<u>-193.192</u>	<u>532.060</u>

In bovenstaand overzicht is de kolom 'Overboeking' toegevoegd. In het kader van de afspraken die gemaakt zijn met de Provincie Noord-Brabant over het omgaan met bestemmingsreserves, bestemmingsfondsen en kortlopende schulden met betrekking tot nog te besteden subsidie, is in deze kolom de overboeking van de saldi van de bestemmingsreserve en de kortlopende schulden per 31 december 2016 naar bestemmingsfondsen opgenomen.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



Bestemmingsreserves en -fondsen

Bij de vaststelling van de jaarrekening 2016 heeft de Provincie Noord-Brabant vragen gesteld met betrekking tot de presentatie van kortlopende schulden, bestemmingsreserves en -fondsen. Dit heeft geresulteerd in een overleg tussen de afdeling Financiën van de Provincie, de accountant van Erfgoed Brabant en Erfgoed Brabant. Dit overleg is gepland om duidelijkheid te scheppen wanneer overlopende posten op kortlopende schulden of op bestemmingsreserves en -fondsen worden geboekt. Conclusie is dat Erfgoed Brabant bij overlopende posten bijna altijd te maken heeft met bestemmingsfondsen. Tevens is afgesproken dat Erfgoed Brabant in de jaarrekening 2017 een overzicht opneemt van tijdelijk en incidentele subsidies, waaruit blijkt hoeveel subsidie er is ontvangen, hoeveel kosten er in het boekjaar zijn gemaakt met betrekking tot die subsidie en wat het eventuele saldo op 31 december nog is.

Toelichting Bestemmingsreserves

Zoals eerder in deze jaarrekening is aangegeven is er overleg gevoerd met de Provincie Noord-Brabant met betrekking tot de presentatie van overlopende posten. Conclusie is dat Erfgoed Brabant in principe geen bestemmingsreserves heeft. Vandaar dat de bestemmingsreserves in 2017 of zijn besteed of overgeboekt naar een bestemmingsfonds.

Toelichting Bestemmingsfondsen

Definitie bestemmingsfonds: een afgezonderd deel van het eigen vermogen met een beperkte bestedingsmogelijkheid, waarbij deze beperking is aangebracht door derden.

Museumschatjes

In 2017 is het project Museumschatjes gewijzigd. Op verzoek van de Provincie Noord-Brabant is een onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid van dit project voor scholen voor voortgezet onderwijs. Dit onderzoek heeft geresulteerd in het besluit dat in het schooljaar 2018-2019 ook provinciale gelden beschikbaar worden gesteld voor Museumschatjes op deze scholen. Daarnaast heeft het project voor de basisscholen een langere looptijd gekregen. Normaal diende het museumbezoek door de scholen in het boekjaar plaats te vinden. In 2017 is deze periode uitgebreid tot de Carnaval 2018. Dit betekent dat een aantal schoolbezoeken aan de musea pas begin 2018 heeft plaatsgevonden. Dit is ook direct de reden van het relatief hoge saldo in dit fonds.

Monitoring en evaluatie

Dit fonds is in 2017 volledig tot besteding gekomen.

Doorontwikkeling Brabant Cloud en Erfgoed Brabant Academie

De Provincie Noord-Brabant heeft tijdelijke gelden beschikbaar gesteld om deze projecten door te ontwikkelen. Deze trajecten zijn in volle gang, diverse noodzakelijke acties zijn afgerond of in gang gezet. Op 31 december is een aantal acties al wel uitgezet, de verplichting is aangegaan, maar de (externe) werkzaamheden en de facturen komen in 2018. Vandaar dat de middelen hiervoor in dit fonds zijn opgenomen.

Zuiderwaterlinie

De Provincie Noord-Brabant heeft middelen beschikbaar gesteld voor het bekostigen van deelprojecten in het kader van het meerjarige Zuiderwaterlinie-project. In 2017 zijn deze gelden nog niet tot volledige besteding gekomen.

MEST

Voor de online uitgave van het blad MEST heeft Erfgoed Brabant aanvullende middelen ontvangen; de gelden zijn in 2017 volledig besteed.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.



Leerstoel Cultuur in Brabant en Leerstoel Diversiteit in Taal en Cultuur

In samenwerking met de Tilburg University werkt Erfgoed Brabant beheert een tweetal leerstoelen. Deze leerstoelen worden grotendeels betaald uit subsidiegelden die beschikbaar gesteld worden door de Provincie Noord-Brabant. De leerstoelen genereren ook zelf opbrengsten door het geven van cursussen, het houden van lezingen, et cetera. Het ene jaar wordt er meer uitgegeven dan in dat jaar aan subsidie ontvangen is, in het andere jaar minder. Overschotten of tekorten worden via de fondsen voor deze leerstoelen verwerkt.

Historische publicaties

Dit garantiefonds is bestemd voor tekorten in toekomstige uitgaven van publicaties door ZHC. Jaar van besteding is niet aan te geven. Dit fonds is indertijd gevormd met provinciale gelden. In 2017 heeft ZHC een deel van dit fonds besteed aan de uitgave van een boek.

Cultuureducatie met Kwaliteit

Dit meerjarige project loopt via Kunstbalie en het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

Toelichting Egalisatiereserve

De Provincie Noord-Brabant heeft bepaald dat deze reserve opgesplitst dient te worden in een gedeelte dat is opgebouwd met provinciale subsidie-inkomsten en een gedeelte dat tot stand is gekomen door andere inkomsten. De verdeling van het verlies in 2017 is als volgt tot stand gekomen: Ontvangen Activiteitsubsidie inclusief subsidie voor Leerstoelen € 1.815.588, eigen inkomsten € 238.562, totaal € 2.054.150. In procenten: Provinciaal deel 88,39%, Erfgoed Brabant deel 11,61%.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.



4.5.4 Voorzieningen

	Stand per 01-01-17	Toevoeging boekjaar	Onttrekking boekjaar	Stand per 31-12-2017
	€	€	€	€
Het verloop van de voorzieningen is als volgt:				
Voorziening Groot onderhoud De Griffie	56.520	-	13.177	43.343
Voorziening Transitie	6.177	-	5.110	1.067
Totaal voorzieningen	<u>62.697</u>	<u>-</u>	<u>18.287</u>	<u>44.410</u>

Toelichting voorziening Groot onderhoud De Griffie

Doel van deze voorziening is de kosten van onderhoud van het gebouw De Griffie gelijkmatig over een periode van 10 jaar ten laste van de resultaten over die jaren te laten vallen. Besteding zal dus in de komende jaren, wanneer de onderhoudskosten hoger worden dan de dotatie, plaatsvinden.

Toelichting voorziening Transitie

Het doel van deze voorziening is om de kosten, voortvloeiend uit de transitie die Erfgoed Brabant in 2013 heeft gerealiseerd, op te vangen. De volledige besteding van deze voorziening zal in 2018 gerealiseerd zijn, omdat de laatste medewerkster die hier nog gebruik van kan maken in 2018 de pensioengerechtigde leeftijd zal bereiken en daarmee zal deze voorziening in volledig tot besteding komen.



4.5.5 Kortlopende schulden

	31 dec. 2017	31 dec. 2016
	€	€
Crediteuren	138.979	108.461
Toegekende verdeelsubsidies Basistaken Musea	26.563	59.801
Toegekende verdeelsubsidies Regionale Geschiedbeoefening en Van den Eerenbeemtfonds	1.150	2.450
<u>Belastingen en premies sociale verzekeringen</u>		
BTW afdracht 4e kwartaal	121.838	-
Loonbelasting / premies volksverzekering over de maand december	70.547	64.556
	<u>192.385</u>	<u>64.556</u>
<u>Schulden inzake pensioenen</u>		
Premies pensioenfondsen	-	1.169
<u>Overige schulden en overlopende passiva</u>		
Nog te besteden subsidie inzake Brabant Cloud	-	1.998
Nog te besteden subsidie inzake Leerstoel Cultuur in Brabant	-	35.497
Nog te besteden subsidie inzake Leerstoel Taal en Cultuur	-	51.034
Nog te besteden subsidie inzake Kracht van Erfgoedgemeenschappen	-	90.841
Nog te besteden subsidie inzake Goud van Brabant	-	57.312
Nog te besteden subsidie inzake Brabantse Helden	-	48.395
Vooruitontvangen subsidie Zuidwaterlinie (Gemeenten en Waterschappen)	539.557	-
Schuld inzake Cultuureducatie met Kwaliteit	-	16.309
Vakantiegeldverplichting	40.270	41.500
Verlofdagenverplichting	25.954	23.631
Loopbaanbudget conform cao-regeling	27.446	18.490
Nog te betalen netto loon	833	868
Nog te betalen accountants- en administratiekosten	9.160	10.279
Nog te betalen bankkosten	225	192
Nog te betalen aan Provincie Noord-Brabant inzake verdeelsubsidies t/m 2016	28.652	16.572
Vooruitbetaalde subsidies / bijdragen	22.240	-
Rekening-courant Stichting Knippenbergprijs	1.990	1.240
Nog te betalen Noordbrabants Museum (afrekening gemeenschappelijke kosten 4e kwartaal)	9.514	10.156
Nog te betalen Tilburg University (4e kwartaal Leerstoelen)	49.862	44.159
Nog te betalen Brabantse Erfgoedprijs	10.000	-
Nog te betalen Dialectenprijs 2015	1.000	1.000
Nog te betalen bijdrage Archeologiedagen	-	18.000
Overige schulden	-	757
	<u>766.703</u>	<u>488.230</u>

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.6 Toelichting staat van baten en lasten over 2017

	2017	begroting 2017	afwijking begroting/ realisatie 2017	2016
Baten	€	€	€	€
<u>Structurele subsidies Provincie Noord-Brabant</u>				
Activiteitensubsidie	1.698.185	1.698.185	-	1.698.185
<u>Tijdelijke / incidentele subsidies / opdrachten Provincie Noord-Brabant</u>				
Subsidie Leerstoel Cultuur in Brabant	53.800	53.800	-	79.981
Subsidie Leerstoel Taal en Cultuur	63.603	63.603	-	58.964
Museumschatjes	154.750	154.750	-	25.000
Erfgoed Brabant Academie	142.900	150.000	-7.100	226.782
Brabant Cloud	200.000	200.000	-	171.068
Opdracht Project Zuidwaterlinie (regisseur en diverse activiteiten)	101.597	-	101.597	81.603
Opdracht Project Zuidwaterlinie (Liniemeeting)	23.140	-	23.140	-
Subsidie m.b.f. penvoerderschap Zuidwaterlinie	1.250	-	1.250	-
MEST	18.150	-	18.150	-
Visit Brabant inzake Crossroads	20.417	-	20.417	-
Religieus Brabant	9.000	-	9.000	-
	788.608	622.153	166.454	643.398
<u>Eigen inkomsten</u>				
Tijdschrift "In Brabant"	44.278	18.000	26.278	18.220
Verkoop publicaties	2.801	3.500	-699	1.965
Lesproducten erfgoededucatie	4.160	5.000	-840	2.100
Scholings- en cursusinkomsten (vnl. Erfgoed Brabant Academie)	9.361	25.000	-15.639	20.283
Dag van de Brabantse Volkscultuur	1.678	-	1.678	1.310
Erfgoedontmoeting	3.785	-	3.785	6.115
Inkomsten Brabant Cloud	46.262	25.000	21.262	21.156
Dienstverlening aan derden	20.742	19.500	1.242	34.896
Dienstverlening aan derden door Leerstoel Taal en Cultuur in Brabant	-	-	-	23.479
Dienstverlening aan derden door Leerstoel Cultuur in Brabant	3.225	-	3.225	26.311
Huuropbrengsten	-	500	-500	250
Bijdrage Nederlands Instituut Beeld en Geluid t.b.v. ontwikkeling Platform	18.392	-	18.392	-
Investeringsprogramma De Cultuur Loper	-	-	-	10.000
Project Baronie	19.320	-	19.320	11.200
Vergoeding coördinatiekosten Cultuureducatie met Kwaliteit	7.000	-	7.000	7.000
Cultuureducatie met Kwaliteit	50.000	50.000	-	50.000
Bijdrage van Erfgoed Brabant Academie naar Cultuureducatie met Kwaliteit	-	-	-	25.000
Subsidie werkervaringsplaats	1.876	-	1.876	2.700
Vrijval voorziening Transitie	1.414	-	1.414	-
Vrijval voorziening Groot onderhoud	13.177	-	13.177	-
Overige inkomsten	2.600	-	2.600	-
Rentebaten	1.668	8.000	-6.332	6.340
	251.738	154.500	97.238	268.325
<u>Dotaties en onttrekkingen</u>				
Mutaties bestemmingsreserves	53.180	-	53.180	62.395
Mutaties bestemmingsfondsen	133.203	-	133.203	30.936
	186.383	-	186.383	93.331
Totaal baten	2.924.914	2.474.838	450.076	2.703.239

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018





	2017	begroting 2017	afwijking begroting/ realisatie 2017	2016
<u>Lasten</u>	€	€	€	€
<u>Personeelskosten</u>				
Salariskosten	1.104.532	1.105.591	1.059	938.788
Sociale lasten	155.701	155.000	-701	134.481
Pensioenlasten	105.991	105.000	-991	89.400
Ontvangen ziekengelden	-3.180	-	3.180	-
Reiskosten woon-werkverkeer	42.745	26.040	-16.705	34.684
Reiskosten dienstreizen	15.988	-	-15.988	-
Deskundigheidsbevordering	20.821	-	-20.821	40.453
Inhuur externen	159.176	117.403	-41.773	215.996
Arbeidsongeschiktheidsverzekering	37.742	21.000	-16.742	20.882
Kantinekosten	12.717	10.000	-2.717	-
Overige personeelskosten	15.567	5.000	-10.567	10.947
	1.667.800	1.545.034	-122.766	1.485.631
<u>Organisatiekosten</u>				
Kantoorbenodigdheden	3.096	2.500	-596	2.593
Telefoonkosten	17.687	16.500	-1.187	18.252
Internetkosten	3.599	-	-3.599	-
Porti- en verzendkosten	8.502	7.000	-1.502	6.931
Kopieerkosten	5.443	7.500	2.057	6.508
Drukwerk, illustratiemateriaal en vormgeving	1.922	2.500	578	1.791
Algemene kosten	18.747	-	-18.747	4.724
Representatiekosten	1.267	4.000	2.733	4.304
Bestuurskosten	5.224	7.500	2.276	20.732
Verzekeringen	1.489	1.000	-489	1.620
Vrijwilligersvergoedingen	2.452	1.500	-952	2.812
Abonnementen, bibliotheek, lidmaatschappen	5.645	3.000	-2.645	4.294
Rente en bankkosten	1.191	1.000	-191	982
Afschrijvingskosten	9.134	12.500	3.366	24.009
Accountantskosten	25.766	23.835	-1.931	23.014
Advieskosten	10.546	3.500	-7.046	523
	121.710	93.835	-27.877	123.089
<u>Huisvestingskosten</u>				
Huur Griffie	106.900	107.000	100	106.457
Onderhoudskosten	13.167	35.000	21.833	31.684
Kosten beveiliging	4.016	-	-4.016	3.911
Schoonmaakkosten	9.410	12.000	2.590	8.982
Energielasten	11.876	32.500	20.624	11.840
Overige huisvestingslasten	6.052	-	-6.052	10.283
Nagekomen energiebatens voorgaande jaren	-	-	-	-34.775
	151.421	186.500	35.080	138.382
<u>Automatiseringskosten</u>				
Automatiseringskosten	66.879	42.000	-24.879	465.317
Kosten website / hosting	5.862	5.000	-862	39.772
	72.741	47.000	-25.741	505.089
<u>Projectkosten</u>				
Projecten	891.327	602.469	-288.858	440.610
Catering t.b.v. projecten	12.517	-	-12.517	-
Onkosten docenten / sprekers projecten	8.042	-	-8.042	-
Zaalhuur projecten	6.165	-	-6.165	-
	918.051	602.469	-315.583	440.610
Totale lasten	2.931.723	2.474.838	-456.884	2.692.801

29 MEI 2018



Specificatie kosten per programmalijn / Kostenverdeelstaat

	Totaal	Erfgoed Brabant			Bedrijfsvoering
		Platform	Academie	Netwerk	
Totaal aantal effectieve uren volgens urenstaat 2017	26.183	7.528	6.036	3.476	9.143
Uren bedrijfsvoering	0	4.039	3.239	1.865	-9.143
naar programmalijnen	26.183	11.567	9.275	5.341	-

Kostenverdeelstaat

	Totaal	Erfgoed Brabant			Bedrijfsvoering
		Platform	Academie	Netwerk	
Personeelskosten	1.667.800	404.524	473.831	188.363	601.082
Organisatiekosten	121.710	614	19.338	11.003	90.756
Huisvestingskosten	151.421	-	-	-	151.421
Automatiseringskosten	72.537	-	-	3.884	68.653
Projectkosten	918.255	346.863	340.179	237.483	-6.270
	2.931.723	752.000	833.348	440.733	905.642
Personeelskosten	-	265.539	212.922	122.620	-601.082
Organisatiekosten	-	40.094	32.148	18.514	-90.756
Huisvestingskosten	-	66.894	53.638	30.889	-151.421
Automatiseringskosten	-	30.329	24.319	14.005	-68.653
Projectkosten	-	-2.770	-2.221	-1.279	6.270
	2.931.723	1.152.086	1.154.154	625.482	-

Specificatie verdeling salariskosten 2017 naar de programmalijnen

Totaal salariskosten	1.104.532
Sociale lasten	155.701
Pensioenlasten	105.991
	1.366.224

Aantal effectieve uren 2017 26.183

	Erfgoed Brabant			Bedrijfsvoering
	Platform	Academie	Netwerk	
Effectieve uren per programmalijn	7.528	6.036	3.476	9.143
Totaal salariskosten	317.564	254.634	146.641	385.693
Sociale lasten	44.766	35.895	20.671	54.369
Pensioenlasten	30.473	24.435	14.072	37.011
	392.803	314.964	181.384	477.073

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



Bijlage verantwoording tijdelijke en/of incidentele subsidies

	Stand 31-12-2016 bestemmings- reserves / kortlopende schulden	Stand bestemmings- fonds 01-01- 2017	Ontvangen / toegezegde subsidie 2017	Kosten inclusief inhuur personeel	Overschot t.g.v. bestemmings- fonds
<u>Totaaloverzicht</u>					
<u>Provincie Noord-Brabant</u>					
Museumschatjes	1.747	-	154.750	80.947	75.550
Erfgoed Brabant Academie / Platform	246.012	-	342.900	483.886	105.026
Project Zuiderwaterlinie	-	-	101.597	83.990	17.607
MEST	-	-	18.150	18.150	-
Leerstoel Cultuur in Brabant	35.496	-	53.800	76.730	12.566
Leerstoel Taal en Cultuur	51.034	-	63.603	78.750	35.887
Monitoring en evaluatie	-	6.814	-	6.814	-
subtotaal	334.289	6.814	734.800	829.267	246.635
<u>Overig</u>					
Historische publicaties	-	79.412	48	34.968	44.492
Cultuureducatie met Kwaliteit	25.316	-	50.000	53.816	21.500
subtotaal	25.316	79.412	50.048	88.784	65.992
Totaal	359.605	86.226	784.848	918.051	312.627
<u>Museumschatjes</u>					
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017 t.b.v VO	-	-	29.750	-	29.750
Kosten onderzoek Museumschatjes voortgezet onderwijs	-	-	-	8.016	-8.016
Kosten vervoer en bezoek aan musea door pilot scholen	-	-	-	8.971	-8.971
Totaal VO scholen	-	-	29.750	16.987	12.763
Stand 01-01-2017 bestemmingsreserve	1.747	-	-	1.747	-
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017 t.b.v PO	-	-	125.000	-	125.000
Kosten bezoek aan musea door PO scholen	-	-	-	62.213	-62.213
Totaal PO scholen	1.747	-	125.000	63.960	62.787
Totaal project Museumschatjes	1.747	-	154.750	80.947	75.550
<u>Erfgoed Brabant Academie / Erfgoed Brabant Platform</u>					
Stand 01-01-2017 overlopende schulden	196.548	-	-	-	196.548
Stand 01-01-2017 bestemmingsreserve	49.464	-	-	-	49.464
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017	-	-	342.900	-	342.900
Kosten ontwikkeling website Erfgoed Brabant	-	-	-	110.165	-110.165
Kosten ontwikkeling Brabant Cloud en Memorix Maior	-	-	-	101.884	-101.884
Overige kosten Erfgoed Brabant Platform	-	-	-	3.512	-3.512
Project Kracht van Erfgoedgemeenschappen	-	-	-	85.664	-85.664
Kosten filmproject Brabantse Helden	-	-	-	33.877	-33.877
Kosten filmproject Goud van Brabant	-	-	-	46.709	-46.709
Kosten ontwikkeling website	-	-	-	32.230	-32.230
Inhuur derden t.b.v Brabant Cloud en Platform	-	-	-	36.520	-36.520
Begeleidingstraject Heemkundekringen	-	-	-	6.679	-6.679
Overige kosten Erfgoed Brabant Academie	-	-	-	26.646	-26.646
	246.012	-	342.900	483.886	105.026
<u>Project Zuiderwaterlinie</u>					
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017 regisseur	-	-	79.200	-	79.200
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017	-	-	22.397	-	22.397
Kennisagenda en onvoorzien	-	-	-	9.486	-9.486
Kosten regisseur Zuiderwaterlinie projectgroep	-	-	-	74.504	-74.504
	-	-	101.597	83.990	17.607
<u>MEST</u>					
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017	-	-	18.150	-	18.150
Bijdrage aan kosten uitgave MEST	-	-	-	18.150	-18.150
	-	-	18.150	18.150	-

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.



	Stand 31-12-2016 bestemmings- reserves / kortlopende schulden	Stand bestemmings- fonds 01-01- 2017	Ontvangen / toegezegde subsidie 2017	Kosten inclusief inhuur personeel	Overschot t.g.v. bestemmings- fonds
Leerstoel Cultuur in Brabant					
Stand 31-12-2016 overlopende schulden	35.497	-	-	-	35.497
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017	-	-	53.800	-	53.800
Salariskosten A.J. Bijsterveld	-	-	-	55.734	-55.734
Salariskosten S. Wagemakers	-	-	-	16.148	-16.148
Kostendeclaraties A.J. Bijsterveld	-	-	-	1.478	-1.478
Bijdragen boek Vriendenkring Haaren	-	-	-	5.000	-5.000
Overige kosten	-	-	-	1.595	-1.595
Bijdragen cursussen en opbrengst lezing	-	-	-	-3.225	3.225
Totaal	35.497	-	53.800	76.730	12.567
Leerstoel Taal en Cultuur in Brabant					
Stand 31-12-2016 overlopende schulden	51.034	-	-	-	51.034
Ontvangen subsidie Provincie Noord-Brabant 2017	-	-	63.603	-	63.603
Salariskosten J. Swanenberg	-	-	-	61.690	-61.690
Salariskosten S. Wagemakers	-	-	-	16.148	-16.148
Overige kosten	-	-	-	912	-912
Totaal	51.034	-	63.603	78.750	35.887
Historische publicaties					
Stand 31-12-2016	-	79.412	-	-	79.412
Rente bijschrijving 2017	-	-	48	-	48
Bijdrage aan nieuwe publicatie ZHC	-	-	-	34.968	-34.968
	-	79.412	48	34.968	44.492
Cultuureducatie met Kwaliteit					
Stand 31-12-2016	25.316	-	-	-	25.316
Ontvangen subsidie 2017 Kunstbalie	-	-	50.000	-	50.000
Kosten CMK 2017	-	-	-	53.816	-53.816
	25.316	-	50.000	53.816	21.500
Monitoring en evaluatie					
Stand 31-12-2016	-	6.814	-	-	6.814
Kosten 2017	-	-	-	6.814	-6.814
	-	6.814	-	6.814	-

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.6.1 Toelichting op de staat van baten en lasten

Algemeen

In 2017 is de staat van baten en lasten op een andere wijze opgesteld dan in voorgaande jaren. Tot en met 2016 werden de cijfers gepresenteerd per project/activiteit, vanaf 2017 per kostensoort. Deze wijze van presenteren geeft veel meer duidelijkheid over de wijze waaraan de subsidiegelden besteed zijn. In een toelichting wordt overigens nog steeds een specificatie van kosten per project/activiteit gegeven. Deze andere manier van presentatie is intern besloten, na overleg met accountant en Provincie Noord-Brabant. Dit betekent voor dit jaar wel dat de vergelijkingscijfers van de begroting en de werkelijke cijfers 2016 aangepast dienden te worden, waardoor deze cijfers niet één op één aan te sluiten zijn met de jaarrekening 2016 en de begroting 2017. In de volgende jaarrekening is dit probleem uiteraard weer opgelost, omdat in 2018 hetzelfde systeem als in 2017 gevolgd zal worden.

Baten

Toelichting op de verschillen tussen de werkelijke ontvangen baten en de begrote baten:

Structurele en incidentele subsidies en opdrachten Provincie Noord-Brabant

In de begroting 2017 is een activiteitsubsidie (inclusie de subsidie voor de beide leerstoelen) opgenomen van € 1.815.588. Dit bedrag is door de Provincie Noord-Brabant genoemd in de uitnodigingsbrief van 21 juli 2016, waarin Erfgoed Brabant wordt gevraagd het werkplan en de begroting 2017 in te dienen. Voor de twee leerstoelen zijn in 2017 de volgende bedragen ontvangen: Leerstoel Cultuur in Brabant € 53.800 en de Leerstoel Diversiteit Taal en Cultuur in Brabant een bedrag van € 63.603. Er resteert dan dus een bedrag van € 1.698.185 voor de exploitatiesubsidie van Erfgoed Brabant.

Op 13 december 2016 ontvangt Erfgoed Brabant het besluit tot verlening van de subsidie over 2017 van de Provincie Noord-Brabant. In deze brief wordt aangegeven dat de subsidie wordt aangevuld met een bedrag van € 497.650. Deze aanvulling heeft betrekking op de volgende zaken: meerjarige subsidie voor de doorontwikkeling van de instrumenten Brabant Cloud en Erfgoed Brabant Academie voor een bedrag van € 342.900 en een eenmalige aanvulling op de exploitatiesubsidie van € 154.750 ten behoeve van het project Museumschatjes. In de begroting was nog een bedrag van € 350.000 opgenomen voor de doorontwikkeling van de eerder genoemde instrumenten. Uiteindelijk is de toegekende subsidie dus € 7.100 lager geworden.

Het in 2017 ontvangen bedrag ad € 154.750 ten behoeve van het project 'Museumschatjes kan als volgt gesplitst worden: € 125.000 bedoeld voor museumbezoek van basisschoolleerlingen', het restant ad € 29.750 is voor een te houden onderzoek naar de mogelijkheden om ook leerlingen van het voortgezet onderwijs deel te kunnen laten nemen aan dit project.

In 2017 heeft de Provincie Noord-Brabant aan Erfgoed Brabant de opdracht verleend voor de organisatie van de Liniemeeting Zuiderwaterlinie op 31 mei 2017, voor een bedrag van € 23.140. Daarnaast is er voor het project Zuiderwaterlinie nog een subsidie verstrekt van € 101.570. Dit bedrag is bedoeld voor de kosten van de (externe) coördinator van de alliantie Zuiderwaterlinie, kosten kennisagenda en onvoorziene kosten.

Voor het project Cultuureducatie met Kwaliteit is in 2017, evenals in 2016, een bedrag van € 50.000 ontvangen van Kunstbalie.

Verder heeft Erfgoed Brabant nog een toezegging van de Provincie Noord-Brabant voor de kosten die Erfgoed Brabant maakt in het kader van het penvoerderschap van het project Zuiderwaterlinie (in 2017 € 1.250) en een toegekende subsidie voor het project Religieus Brabant (in 2017 € 9.000). Voor de financiële bijdrage die Erfgoed Brabant levert ten behoeve van de realisatie van MEST is een eenmalige subsidie ontvangen van € 18.150, welke ook in 2017 volledig is besteed.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



Eigen inkomsten:

De eigen inkomsten zijn in 2017 ruim € 84.000 hoger dan begroot. Dit ontstaat voornamelijk door een aantal inkomsten welke niet begroot waren. Een korte opsomming hiervan:

- Tijdschrift 'In Brabant': er is in 2017 een extra editie uitgegeven, waarvoor een bijdrage van de Brabant Collectie is ontvangen van bijna € 13.000, een bijdrage van Monumentenwacht van € 9.000 voor deelname aan het tijdschrift en een bijdrage van Brabants Heem van € 3.000.
- Inkomsten Brabant Cloud zijn hoger, omdat er een bijdrage in de ontwikkeling van de Brabant Cloud is ontvangen van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en van Tresoar, beide voor een bedrag ca. € 13.500.
- Voor de ontwikkeling van het nieuwe Platform is een bijdrage ontvangen van het Nederlands Instituut Beeld en Geluid, voor een bedrag van € ruim € 18.000.
- Ontvangen coördinatievergoeding vanuit het project Cultuur met Kwaliteit een bedrag van € 7.000
- De rentebaten zijn veel lager uitgevallen dan begroot (ruim € 6.000).

Lasten:

In 2017 is de presentatie van de resultatenrekening en de toelichting hierop drastisch gewijzigd. In voorgaande jaren werden de kosten direct toegerekend aan de programmalijnen. De aansluiting tussen boekhouding en jaarrekening was hierdoor vaak moeilijk te herleiden. Na intern overleg en overleg met de accountant en afdeling financiën van de Provincie Noord-Brabant is besloten de opstelling van de resultatenrekening aan te laten sluiten met de kostensoorten zoals deze in de boekhouding worden gebruikt. De gebruikte hoofdingeling van de kostensoorten is: Personeelskosten, Organisatiekosten, Huisvestingskosten, Automatiseringskosten en Projectkosten. In de toelichting op de resultatenrekening worden deze kosten verder gespecificeerd.

In aparte bijlagen in deze jaarrekening worden de kosten alsnog toegekend aan de diverse programmalijnen. De doorberekening van deze kosten is als volgt gedaan: de direct aanwijsbare kosten zijn bij boeking direct op de desbetreffende programmalijn geboekt. De personele kosten zijn doorbelast naar de programmalijnen op basis van een bijgehouden urenregistratie. In de kostenverdeelstaat, welke een vast onderdeel is geworden in de toelichting, worden de kosten van bedrijfsvoering doorbelast naar de programmalijnen. Ook dit gebeurt op basis van de uitkomsten van de urenregistratie.

De vergelijking van de lasten met de begroting is door de presentatiewijziging niet altijd even makkelijk. In de kosten zitten projectkosten verwerkt, die in de begroting als projectkosten zijn begroot. Hierdoor ontstaan verschillen. Verder zijn er kosten gemaakt die niet in de begroting zijn opgenomen, omdat deze gedekt worden door onttrekkingen uit bestemmingsreserves en -fondsen. Per kostenrubriek zal onderstaand toch een toelichting gegeven worden van de verschillen.

Personeelskosten

De personeelskosten laten in totaal een tekort zien van ruim € 120.000. De reden hiervan is onder meer gelegen in het feit dat er meer reiskosten gemaakt zijn dan begroot. Een deel van de reiskosten wordt gemaakt in het kader van projecten. Ook is het aantal fte's in toegenomen en zijn er algemene loonstijgingen conform de CAO doorgevoerd.

De begroting van de post inhuur externen is lager dan er werkelijk aan kosten is gemaakt. Dit komt door de kosten van de Erfgoedtalenten. De begroting van deze post is begrepen in de totaalbegroting salariskosten. De arbeidsongeschiktheidsverzekering is hoger dan begroot. Dit ontstaat mede door een herberekening van de premie door de verzekeringsmaatschappij over 2016. Dit resulteerde in een naheffing van ca. € 10.000.

De kosten voor deskundigheidsbevordering zijn niet begroot, maar worden gedekt uit een onttrekking uit een daarvoor nog aanwezige reserve uit 2016.

Organisatiekosten

Het tekort bij de organisatiekosten ontstaat vooral door de post Algemene kosten. In deze kosten zijn projectkosten begrepen, terwijl de begroting van deze kosten bij de projectkosten is opgenomen.





Huisvestingskosten

Het lagere bedrag aan kosten bij de huisvestingskosten ontstaat door lagere onderhoudskosten vanwege het gegeven dat er in 2017 geen dotatie is gedaan ten behoeve van de onderhoudsvoorziening. De reden hiervoor is een door Stichting Museumkwartier nieuw opgesteld groot onderhoudsplan dat voorziet in lagere toekomstige kosten dan in het oude plan was voorzien. De onderhoudsreserve is hoog genoeg en een dotatie kon daarom achterwege blijven. In 2017 zijn wel de onderhoudskosten voor het gebouw De Griffie uit de voorziening groot onderhoud geboekt. De energielasten zijn door toenemende maatregelen op het gebied van energiebesparing en een verfijnde registratie van het gebruik van Erfgoed Brabant in het gehele energieverbruik in De Griffie fors afgenomen. In de begroting van de komende jaren zal dit meegenomen worden.

Automatiseringskosten

Deze kosten liggen fors hoger dan begroot, vooral door het feit dat hier kosten staan die niet in het begrotingsbedrag zitten maar onttrokken worden uit de aanwezige middelen uit 2016. De grote afname van de automatiseringskosten ten opzichte van 2016 komt door het feit dat de automatiseringskosten van de Brabant Cloud nu zijn opgenomen onder de projectkosten, dit in tegenstelling tot vorig jaar.

Projectkosten

In tegenstelling tot voorgaande jaren is een groot aantal kosten nu geboekt op projectkosten. Zie bijvoorbeeld de toelichting op de automatiseringskosten. De begroting 2017 was nog op de oude wijze opgesteld, waardoor er verschillen ontstaan tussen werkelijkheid en begroting. De lay-out van de begroting 2018 zal nog aangepast worden om te voorkomen dat deze verschillen ook in de jaarrekening 2018 blijven bestaan.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.7 Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Huurverplichting

De aangegane huurverplichtingen inzake de in gebruik zijnde ruimten in het kantoorpand De Griffie bedragen € 94.504 (incl. BTW) op jaarbasis (vorig jaar € 94.240). De aangegane huurverplichting voor 6 parkeerplaatsen in de Museumkwartier parkeerkelder is € 12.511 (vorig jaar € 12.396).

De aangegane verplichtingen inzake bijkomende leveringen en diensten bedragen € 28.176.

De huurcontracten zijn afgesloten per 01-07-2011 voor een periode van 20 jaar, einde contract derhalve 30-06-2031. De huurcontracten worden daarna, behoudens opzegging, telkens verlengd voor een periode van 10 jaar.

Leasecontracten kopieermachines

Stichting Erfgoed Brabant heeft nog een leasecontract lopen voor een tweetal kopieermachines. Het contract is ingegaan op 1 september 2015 en heeft een looptijd van 60 maanden, dus tot 1 september 2021. De leaseprijs is € 3.456 (vorig jaar € 3.456) op jaarbasis, waarbij er 10.000 zwart-wit en 1.000 kleuren kopieën in de genoemde prijs zijn begrepen.

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.8 Werknemers

Gedurende het boekjaar had de stichting gemiddeld 17,3 fte's in loondienst (2016: 16,5 fte's).

Specificatie van het personeel naar functie:	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Directie	2,00	2,00
Bedrijfsvoering	2,60	2,60
Projectleiding	2,60	3,70
Projectmedewerkers	10,10	8,20

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018



4.9 Wet Normering Topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Stichting Erfgoed Brabant van toepassing zijnde regelgeving: het algemene WNT-maximum. Het bezoldigingsmaximum in 2017 voor Stichting Erfgoed Brabant is € 181.000. De onderstaande bezoldigingen blijven zowel onder deze norm alsook onder de lager vastgestelde Brabant-norm. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte. Uitzondering hierop is het WNT-maximum voor de leden van de RvT: dit bedraagt voor de voorzitter 15% (€ 27.150) en voor de overige leden 10% (€ 18.100) van het bezoldigingsmaximum.

bedragen x € 1	P.J.G.M. Timmermans	M.J.M.A. Mooren
Functie(s)	Directeur / bestuurder	Adjunct-directeur
Datum aanvang functie in boekjaar		
Datum einde functie in boekjaar		
Omvang dienstverband (fte)	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris J/N	nee	nee
Individueel WNT maximum	181.000	181.000
Beloning (WNT)	115.699	98.544
Belastbare onkostenvergoedingen	1.419	61
Beloningen betaalbaar op termijn	11.624	10.046
Subtotaal	128.742	108.652
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-
Totale bezoldiging boekjaar €	128.742	108.652

Gegevens voorgaand jaar

Aanvang functievervulling in voorgaand		
Omvang dienstverband (fte)	1,0	1,0
Beloning (WNT)	107.575	86.079
Belastbare onkostenvergoedingen	825	11
Beloningen betaalbaar op termijn	11.300	9.298
Totale bezoldiging voorgaand jaar €	119.700	95.388

bedragen x € 1	H.P.T.M. Willems	J.G.I.M. Reijrink	A.P.M. Veltman	J.A.M. van Heijningen	J.W.M. Buys
Functie(s)	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid
Datum aanvang functie in boekjaar					
Datum einde functie in boekjaar					
Individueel WNT maximum	27.150	18.100	18.100	18.100	18.100
Beloning (WNT)	1.500	1.000	900	900	900
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-
Subtotaal	1.500	1.000	900	900	900
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging boekjaar €	1.500	1.000	900	900	900

Gegevens voorgaand jaar

Datum aanvang functie in voorgaand					
Datum einde functie in voorgaand jaar					
Beloning (WNT)	1.500	1.000	900	900	900
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging voorgaand jaar €	1.500	1.000	900	900	900

ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018





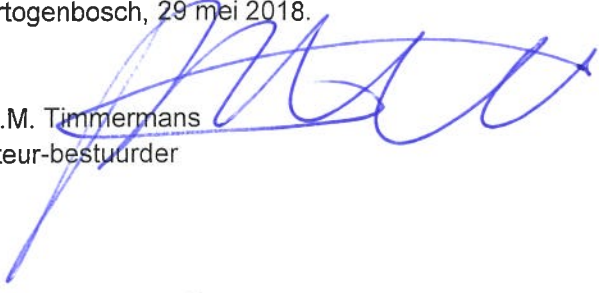
5. Vaststelling en goedkeuring

Het financieel jaarverslag 2017 is gecontroleerd door ABAB Accountants & Adviseurs. De door dit kantoor afgegeven accountantsverklaring is bij het financieel jaarverslag gevoegd.

Het bestuur van de stichting Erfgoed Brabant verklaart bij hierbij dat het Jaarverslag 2017, bestaande uit een bestuursverslag en een financieel verslag, is vastgesteld.

's-Hertogenbosch, 29 mei 2018.

P.J.G.M. Timmermans
Directeur-bestuurder



De Raad van Toezicht van de stichting Erfgoed Brabant verklaart bij hierbij dat het Jaarverslag 2017, bestaande uit een bestuursverslag en een financieel verslag, is goedgekeurd.

's-Hertogenbosch, 11 juni 2018.

H.P.T.M. Willems
voorzitter



J.G.I.M. Reijrink
audit commissie

J.A.M. van Heijningen
secretaris

J.W.M. Buys
lid

M.W.A.M. van Stappershoef
lid



ABAB Accountants B.V.

29 MEI 2018

Voor identificatiedoeleinden
ABAB Accountants B.V.



CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht van Stichting Erfgoed Brabant.

A. Verklaring over de in het financieel verslag opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Erfgoed Brabant te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit financieel verslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Erfgoed Brabant per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven, de algemene subsidieverordening Noord-Brabant (ASV) en de bepalingen van en krachtens de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2017;
2. de staat van baten en lasten over 2017; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen, de door de provincie Noord-Brabant voorgeschreven algemene subsidieverordening Noord-Brabant en het controleprotocol WNT. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Erfgoed Brabant zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening Gedrags- en Beroepsregels Accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

B. Verklaring over de in het financieel verslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het financieel verslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- andere informatie zoals vereist door RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 Organisaties zonder winststreven, de algemene subsidieverordening Noord-Brabant en de Beleidsregels toepassing WNT. De directeur-bestuurder is tevens verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde opbrengsten, kosten en balansmutaties. Dit houdt in dat deze bedragen in overeenstemming dienen te zijn met de in de algemene subsidieverordening Noord-Brabant opgenomen bepalingen.

In dit kader is de directeur-bestuurder verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directeur-bestuurder noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directeur-bestuurder afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directeur-bestuurder de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directeur-bestuurder moet gebeurtenissen en omstandigheden, waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de entiteit.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate, maar geen absolute mate, van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, de timing en de omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan er sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de Directeur-bestuurder en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het Directeur-bestuurder gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen, in overeenstemming met de algemene subsidieverordening Noord-Brabant.
- Het evalueren of de specificatie personeelskosten inzake WNT een getrouw beeld geeft op basis van de Beleidsregels toepassing WNT, inclusief het Controleprotocol WNT.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Tilburg, 29 mei 2018

ABAB Accountants B.V.



R.M. Smittenberg RA